

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بررسی تجربه کشورها در تدوین سند راهبردی بانکداری اسلامی

لیلا محرابی

رسول خوانساری

MBRI-RP-96001

گزارش مروری

خرداد ۱۳۹۶

www.mbri.ac.ir

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تهران: میدان آرژانتین، ابتدای بزرگراه آفریقا، پلاک ۱۰

کد پستی: ۱۵۱۴۹۴۷۱۱۱ صندوق پستی: ۷۹۴۹-۱۵۸۷۵

www.mbri.ac.ir

- دیدگاه و نظرات ارائه شده در این مقاله متعلق به نویسندگان بوده و لزوماً نظر پژوهشکده پولی و بانکی را منعکس نمی کند.
- کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پژوهشکده پولی و بانکی می باشد، لیکن استفاده از نتایج این مقاله با ذکر منبع بلامانع است.

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
فصل اول: برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در پاکستان.....	۱
۱- مقدمه.....	۲
۲- چشم‌انداز و اهداف طرح.....	۲
۳- برنامه راهبردی بانک مرکزی پاکستان.....	۳
۱-۳ اقدامات اولین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی (۲۰۰۸-۲۰۱۲).....	۴
۳-۱-۱- بسط توسعه بانکداری اسلامی.....	۴
۳-۱-۲- سازوکار قوی انطباق با شریعت.....	۵
۳-۱-۳- تقویت چارچوب قانونی.....	۵
۳-۱-۴- توسعه منابع انسانی.....	۶
۳-۱-۵- توسعه روابط داخلی و خارجی.....	۶
۲-۳ اقدامات دومین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی (۲۰۱۴-۲۰۱۸).....	۸
۳-۲-۱- تقویت محیط سیاستگذاری.....	۸
۳-۲-۲- حاکمیت و انطباق با شریعت.....	۱۱
۳-۲-۳- آگاهی و ظرفیت‌سازی.....	۱۲
۳-۲-۴- توسعه بازار.....	۱۴
فصل دوم: برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در مالزی.....	۱۷
۱- مقدمه.....	۱۸
۲- چشم‌انداز و اهداف طرح.....	۱۹
۳- زمان‌بندی اجرای طرح.....	۱۹
۴- برنامه راهبردی بانک مرکزی مالزی.....	۱۹
۱-۴ اقدامات اولین برنامه راهبردی (۲۰۰۱-۲۰۱۱).....	۲۰

۲۰	۴-۱-۱- بخش بانکی
۲۱	۴-۱-۲- بخش بانکداری اسلامی و تکافل
۲۲	۴-۱-۳- بخش بیمه
۲۳	۴-۱-۴- نهادها و موسسات مالی توسعه‌ای
۲۴	۴-۱-۵- روش‌های جایگزین تأمین مالی
۲۴	۴-۱-۶- توسعه مرکز مالی بین‌المللی لائوآن
۲۵	۴-۲- اقدامات دومین برنامه راهبردی در حوزه بانکداری اسلامی (۲۰۱۱-۲۰۲۰)
۲۶	۴-۲-۱- بسط توسعه بانکداری اسلامی و تکافل
۲۷	۴-۲-۲- توسعه صندوق‌های اسلامی
۲۷	۴-۲-۳- توسعه بازار پول و سرمایه اسلامی
۲۷	۴-۲-۴- تقویت چارچوب قانونی
۲۸	۴-۲-۵- توسعه روابط داخلی و خارجی
۲۹	۴-۲-۶- توسعه منابع انسانی و دانش مالی اسلامی
۲۹	۵- چالش‌های کلیدی
۳۰	فصل سوم: برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در افغانستان
۳۱	۱- مقدمه
۳۱	۲- چشم‌انداز و اهداف طرح
۳۲	۳- برنامه راهبردی بانک مرکزی پاکستان
۳۲	۳-۱- اقدامات اجرایی برنامه راهبردی
۳۲	۳-۱-۱- بهبود اثربخشی سیاست پولی
۳۳	۳-۱-۲- تعمیق و گسترش واسطه‌گری مالی
۳۳	۳-۱-۳- تسریع ارتقای ظرفیت‌ها
۳۳	۳-۱-۴- اثربخشی مدیریت اطلاعات
۳۴	۳-۱-۵- بهبود حاکمیت شرکتی
۳۴	۴- چالش‌های کلیدی
۳۶	جمع‌بندی
۳۷	منابع و مأخذ

بررسی تجربه کشورها در تدوین سند راهبردی بانکداری اسلامی^۱

لیلا محرابی^۲

رسول خوانساری^۳

چکیده

بازارهای مالی اسلامی توانسته است به واسطه ارائه خدمات مالی قابل سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، گسترش تنوع پرتفوی تولیدات و ارائه خدمات بیشتر در راستای جذب مشتریان جدید از رشد و توسعه قابل توجهی در بازارهای جهانی برخوردار گردند و در بسیاری از کشورها به بخش مهمی از نظام مالی تبدیل شوند. به نظر می‌رسد این رشد همچنان ادامه داشته باشد و بانکداری اسلامی با سرعت بیشتری نسبت به بانکداری متعارف، به رشد خود ادامه دهد. در این میان، کشور ایران از معدود کشورهایی است که در آن قانون بانکداری بدون ربا به تصویب رسیده و بانکداری متعارف در آن جایی ندارد. این در حالی است که با گذشت حدود سی سال از تصویب قانون عملیات بانکداری بدون ربا در ایران و تلاش برای حذف ربا، همچنان نظام بانکی ایران در تحقق اهداف بانکداری بدون ربا از موفقیت لازم برخوردار نبوده است. از این رو، برطرف کردن چالش‌های موجود در نظام بانکداری بدون ربا و حرکت به سمت تحقق کامل بانکداری اسلامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. برای تحقق این مهم، تدوین سند راهبردی بانکداری اسلامی و فراهم کردن زیرساخت‌های لازم برای اجرای آن ضروری به نظر می‌رسد. لذا در این گزارش با بررسی تجارب سایر کشورها در تدوین سند راهبردی بانکداری اسلامی از جمله کشورهای مالزی، پاکستان و افغانستان، تلاش شده است چارچوب کلی، چشم‌انداز، استراتژی‌ها، اقدامات اجرایی برنامه راهبردی و ارزش‌های محوری بانکداری اسلامی مورد شناسایی قرار گیرد تا از این طریق فرایند تدوین و اجرای سند راهبردی بانکداری اسلامی در نظام بانکی ایران تسهیل گردد.

کلید واژه: سند راهبردی، بانکداری اسلامی، مالزی، پاکستان و افغانستان.

^۱ این گزارش برگرفته از طرح پژوهشی «تدوین سند راهبردی بانکداری اسلامی در نظام بانکی ایران» است که در گروه بانکداری اسلامی پژوهشکده پولی و بانکی در حال انجام می‌باشد.

^۲ کارشناس ارشد پژوهشی، پژوهشکده پولی و بانکی.

^۳ کارشناس ارشد پژوهشکده پولی و بانکی و دانشجوی دکتری مدیریت مالی، دانشگاه تهران.

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

فصل اول

برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در پاکستان

۱- مقدمه

توسعه بانکداری اسلامی در پاکستان توسط بانک مرکزی پاکستان^۱ (SBP) نه تنها بر اساس تجارب حاصل از پیشینه تلاش‌های مربوط به بانکداری اسلامی در پاکستان بلکه با استفاده از تجارب دیگر کشورهای جهان همانند مالزی و بحرین که نقش مهمی در بخش مالی اسلامی دارند، صورت گرفته است.

تفاوت اصلی میان سیاست‌های کنونی و تلاش‌های پیشین بانک مرکزی پاکستان در رابطه با بانکداری اسلامی، رویکرد اتخاذ شده توسط این بانک است. بانک مرکزی پاکستان، بانکداری اسلامی را تنها به عنوان یک مسئله مذهبی یا قانونی در نظر نگرفته است، بلکه آن را به عنوان یک مسئله مدیریت تغییر نیز لحاظ کرده است. این تفاوت در رویکرد، سیاست‌های بانک مرکزی پاکستان در رابطه با بانکداری اسلامی را تعریف می‌کند. همچنین این رویکرد موجب کاهش اختلال در نظام جاری می‌شود و بدون استفاده از ابزار قانونی یا دیکته مذهبی می‌تواند در بازار تسری یابد.

چنین رویکردی باعث می‌شود سیاست‌های قابل اجرا، مبتنی بر یک چارچوب قانونی مناسب باشد و در عین موجب رشد بازار به شیوه‌ای منطبق با شریعت گردد و نیز پاسخ‌گوی نیازهای در حال تغییر کاربران باشد. بانک مرکزی پاکستان بر ارزیابی خدمات بانکداری اسلامی به کاربران همراه با راهکارهای مدیریت روابط مالی آنان تمرکز پیدا کرده است. این راهکارها، همانند آنچه در بانکداری متعارف ارزیابی می‌شود، کاربردی و مقرون به صرفه و در عین حال منطبق با اصول شریعت خواهد بود. بدین منظور لازم است بر دو عنصر کلیدی تمرکز شود: اول، یک چارچوب قانونی مناسب که منعطف، بازار محور و منطبق بر بهترین روش‌های بین‌المللی باشد. دوم، یک سازوکار مطلوب منطبق با شریعت که جامع، منعطف، چندلایه و مورد پذیرش در داخل و خارج باشد. بانک مرکزی پاکستان تاکنون چند بار به ارائه برنامه راهبردی بانکداری اسلامی اقدام کرده است. برنامه اول مربوط به مقطع زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰، برنامه دوم مربوط به مقطع زمانی ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۲ و برنامه سوم مربوط به مقطع زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸ است. در این بخش از گزارش، دو برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در پاکستان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲- چشم‌انداز و اهداف طرح

✓ اولین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی

توسعه بانکداری اسلامی به عنوان انتخاب اول در پاکستان، با قابلیت هدایت صنعت مالی اسلامی در جهان و تسهیل رشد اقتصادی عادلانه و دستیابی به اهداف ذیل تا سال ۲۰۱۲، جزو چشم‌انداز و اهداف اولین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی پاکستان به شمار می‌رود.

- دستیابی به سهم ۱۲ درصدی در بازار
- توسعه و گسترش برتری محصولات بانکداری اسلامی در بخش‌های شرکتی و خانوار و به‌کارگیری آنها در تأمین مالی خرد، کشاورزی، بنگاه‌های کوچک و متوسط و دیگر بخش‌ها
- تقویت چارچوب انطباق با شریعت
- تقویت چارچوب قانونی مطابق با بهترین روش‌های جهانی
- استقرار یک نهاد تخصصی برای توسعه منابع انسانی در صنعت بانکداری اسلامی

^۱. State Bank of Pakistan

- یکپارچه کردن همه عناصر صنعت خدمات مالی اسلامی
 - تبدیل شدن به بخشی از جامعه بین‌المللی بانکداری اسلامی و جذب سرمایه‌های خارجی
- از سوی دیگر، بانک مرکزی پاکستان مسئول رشد پایدار بانکداری اسلامی بر اساس ارزش‌های تعریف شده در آموزه‌های اسلامی است. این ارزش‌ها به شرح ذیل است:

- عدل: مساوات و انصاف
- اعتماد: اطمینان به آرایه برترین‌ها
- درستکاری: راستی و صداقت
- شفافیت: کیفیت روشن بودن

لذا توسعه و ترویج صنعت بانکداری اسلامی مطابق با بهترین روش‌های بین‌المللی و اطمینان از انطباق با شریعت و شفاف‌بودن آن از جمله مأموریت‌های اولین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی به شمار می‌رود.

✓ دومین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی

چشم‌انداز و اهداف دومین برنامه راهبردی شامل توسعه نظام متمایز و پایدار بانکداری اسلامی بر اساس اصول شریعت به گونه‌ای که برای همه ذی‌نفعان به ویژه استفاده‌کنندگان و ارائه‌دهندگان خدمات مالی اسلامی، خلق ارزش نماید، می‌باشد. در این راستا، تعهد (به ارتقای بانکداری اسلامی به جایگاه مطلوب و متمایز)، رویکرد مشورتی (همه برنامه‌های سیاستی، مقررات‌گذاری و ترویجی با مشورت ذی‌نفعان از جمله فقها، بانکداران، مشتریان انجام می‌شود)، تشریک مساعی با ذی‌نفعان داخلی و بین‌المللی (دولت، سایر مقررات‌گذاران، مراجع مالیاتی، موسسات بین‌المللی مالی اسلامی)، شفافیت (خط‌مشی‌های شفاف و علنی برای همه بازیگران صنعت) و رویکرد فعالانه (رویکرد فعالانه یکپارچه در خط‌مشی‌گذاری) از جمله ارزش‌ها و همچنین تسهیل و تسریع در توسعه صنعت بانکداری اسلامی از طریق ذیل از مأموریت‌های اصلی دومین برنامه راهبردی به شمار می‌رود.

(الف) تقویت چارچوب قانونی، مقرراتی و انطباق با شریعت

(ب) ترویج مالی اسلامی به عنوان یک نظام متمایز و رقابتی برای رفع نیازهای عموم مردم به خدمات مالی

(پ) برنامه‌های پژوهشی هدفمند برای بررسی بهتر تحولات بازار

(ت) تشریک مساعی با ذی‌نفعان داخلی و بین‌المللی به منظور توسعه راهکارهای رقابتی و نوآورانه برای رفع نیازهای

تامین مالی در اقتصاد واقعی.

۳- برنامه راهبردی بانک مرکزی پاکستان

بانک مرکزی پاکستان تاکنون چند بار به ارائه برنامه راهبردی بانکداری اسلامی اقدام کرده است. برنامه اول مربوط به مقطع زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰، برنامه دوم مربوط به مقطع زمانی ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۲ و برنامه سوم مربوط به مقطع زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸ است. در این بخش از گزارش، دو برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در پاکستان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۱- اقدامات (راهبردها) اولین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی (۲۰۰۸-۲۰۱۲)

به منظور دستیابی به اهداف مذکور، راهبرد بانک مرکزی پاکستان، مطابق با جهت‌گیری عمومی و به صورت جهانی است و در عین حال وضعیت صنعت داخلی و نوآوری‌های قابل‌ارایه را در نظر خواهد گرفت. پاکستان در فضای بانکداری اسلامی، از برخی مزیت‌های رقابتی برخوردار است. این کشور بیش از ۱۶۰ میلیون نفر جمعیت دارد که حدود ۹۷ درصد آنها مسلمان‌اند. این امر یک بازار داخلی بزرگ فراهم می‌سازد که پس از اندونزی در جایگاه دوم قرار دارد. با توجه به این حقیقت که «فرمان شرکت‌های بانکی»^۱ در سال ۱۹۶۲ به منظور توسعه اصول و مفاهیم بانکداری اسلامی اصلاح شد، در حال حاضر یک چارچوب قانونی مناسب برای توسعه فعالیت‌ها وجود دارد. همچنین موسسه‌ای به نام موسسه ملی بانکداری و مالی^۲ (NIBAF) در پاکستان وجود دارد که از طریق آن، دوره‌های صدور گواهینامه بانکداری اسلامی برگزار می‌شود. در کنار آن تلاش‌هایی نیز برای ایجاد یک موسسه تخصصی آموزش بانکداری اسلامی در حال انجام است. در پاکستان یک سازوکار عملیاتی جامع منطبق با شریعت وجود دارد که امکان تقویت چارچوب انطباق با شریعت را فراهم می‌سازد.

برنامه راهبردی بانک مرکزی پاکستان مزایای فوق‌الذکر را در برمی‌گیرد و حول محورهای کلیدی ذیل گسترش می‌یابد:

- تشکیل محصولاتی که رقابت‌پذیر و قابل‌مقایسه با بانکداری اسلامی و در راستای ضوابط شریعت باشند. هدف از این امر ارایه قابلیت‌هایی مشابه بانکداری متعارف به کاربران با هزینه مشابه از طریق شبکه‌های توزیع مشابه و در عین حال منطبق با شریعت است و این اطمینان را پدید می‌آورد که محصولات و خدمات عرضه شده در بانکداری اسلامی، قابل‌مقایسه با بانکداری متعارف‌اند و بانک‌های اسلامی می‌توانند در معاملات بزرگ مشارکت کنند و رشد سریع‌تری داشته باشند.
- مبتنی بودن بر چارچوب قانونی موجود به منظور وارد کردن معاملات بانکداری اسلامی با حفظ عناصر مشترک بین دو سیستم و اضافه کردن عناصر لازم برای در نظر گرفتن تفاوت‌های بانکداری اسلامی.
- تقویت سازوکار انطباق با شریعت و ارتقای موقعیت آن برای پذیرفته شدن در سطح جهانی و در نتیجه کمک به بانکداری اسلامی پاکستان برای تلفیق شدن با صنعت بانکداری اسلامی جهانی.
- هماهنگی با دیگر قانون‌گذاران و موسسات برای ایجاد بنیانی جهت استقرار چارچوب قانونی یکپارچه در همه بخش‌های صنعت خدمات مالی اسلامی.

ارکان اصلی راهبرد بانکداری اسلامی

به منظور دستیابی به اهداف مذکور و بهبود نقاط قوت، راهبرد بانک مرکزی پاکستان برای ترویج بانکداری اسلامی بر پنج اصل استوار است:

۳-۱-۱- بسط توسعه بانکداری اسلامی (از جهت وسعت و عمق)

سیاست‌های بانک مرکزی پاکستان برای توسعه بانکداری اسلامی عبارتند از:

- آزادسازی صدور مجوز ایجاد شعب بانک‌های اسلامی

^۱. Banking Companies Ordinance

^۲. National Institute of Banking and Finance

- تشویق و حمایت بانک‌های اسلامی در استفاده از کانال‌های توزیع جایگزین به منظور بسط توسعه آنها.
- تشویق بانک‌های اسلامی خارجی برای تاسیس بانک‌های اسلامی در پاکستان
- تشویق به راه‌اندازی بانک‌های تأمین مالی خرد اسلامی
- فراهم کردن محیط لازم برای شعب اسلامی بانک‌های متعارف به منظور تبدیل شدن به زیرمجموعه‌های بانکداری اسلامی

۳-۱-۲- سازوکار قوی انطباق با شریعت

به منظور اطمینان از انطباق عملیات بانکداری با شریعت، معمولاً چهار رویکرد اصلی در بیشتر کشورها مد نظر قرار می‌گیرد:

- محصولات استاندارد تعریف شده توسط دولت
 - محصولات مورد تایید کمیته فقهی نهاد قانون‌گذار
 - محصولات مبتنی بر استانداردهای شرعی بین‌المللی تعیین شده توسط نهادهای قانون‌گذار
 - محصولات مورد تایید کمیته نظارت شرعی موسسات مالی اسلامی
- تجربه بیش از سه دهه بانکداری اسلامی در پاکستان نشان می‌دهد که وجود یک چارچوب انطباق با شریعت برای موفقیت صنعت خدمات مالی اسلامی ضرورت دارد و لازم است اعتماد سپرده‌گذاران و دیگر ذی‌نفعان بانکداری اسلامی حفظ شود. بانک مرکزی پاکستان یک سازوکار جامع و مستحکم چندلایه انطباق با شریعت برقرار کرده که منطبق با بهترین روش‌های بین‌المللی است.

سازوکار انطباق با شریعت در بانک مرکزی پاکستان شامل سه جزء است:

- کمیته فقهی بانک مرکزی پاکستان
- مشاوران فقهی در بانک‌های ارایه‌دهنده خدمات مالی اسلامی
- دستورالعمل‌ها و رهنمودهای مربوط به انطباق با شریعت
- بازرسی جهت انطباق با شریعت

۳-۱-۳- چارچوب قانونی مستحکم و توانمند برای در نظر گرفتن جنبه‌های منحصر به فرد معاملات بانکداری

اسلامی

بدون شک وجود یک چارچوب قانونی مستحکم که منطبق بر بانکداری متعارف باشد و جنبه‌های منحصر به فرد بانکداری اسلامی را در نظر بگیرد، به منظور توسعه و استقرار بانکداری اسلامی ضروری است. بدین منظور رویکرد بانک مرکزی پاکستان، ایجاد یک چارچوب قانونی مناسب برای بانکداری اسلامی در پاکستان است. البته در این راستا قرار نیست از ابتدا چارچوب قانونی مجزا طراحی شود، زیرا چارچوب قانونی بانکداری متعارف نیز می‌تواند مبنای خوبی برای طراحی چارچوب قانونی بانکداری اسلامی قرار گیرد. از سوی دیگر بانک مرکزی پاکستان قصد ندارد با مقررات‌گذاری بیش از حد در این صنعت، مانع از رشد خلاقیت و نوآوری گردد. در این راستا، برخی از اقدامات و راهکارهای مد نظر بانک مرکزی پاکستان در راستای تدوین چارچوب قانونی عبارتند از:

- دستورالعمل‌ها و رهنمودهای مربوط به انطباق با شریعت

- انتشار رهنمودهایی برای تأمین مالی خرد تأمین مالی بخش کشاورزی
- اجرای استانداردهای بین‌المللی (مانند استانداردهای IFSB¹ و AAOIFI²)

۳-۱-۴- ظرفیت‌سازی از طریق توسعه منابع انسانی

توسعه ظرفیت فکری برای پژوهشگران، دانشگاہیان، سیاست‌گذاران، بانک‌های مرکزی و دیگر مراجع قانونی، موسسات مالی، حسابرسان، موسسات رتبه‌بندی، مدیران مالی و ... مورد نیاز است. رشد سریع بانکداری اسلامی نیاز به توسعه منابع انسانی لازم برای این بخش را برجسته‌تر ساخته و در واقع این امر یک چالش پیش روی توسعه این صنعت است. زیرا منابع انسانی فعال در این بخش، نه تنها باید با فعالیت‌های بانکداری متعارف آشنا باشند، بلکه باید از اصول و ضوابط بانکداری اسلامی نیز آگاه باشند و بتوانند تفاوت‌های بین دو سیستم را درک نمایند. نیاز به نیروی انسانی با کیفیت به ویژه در زمینه توسعه محصول، مدیریت ریسک، حسابرسی و انطباق با شریعت و ... بیشتر احساس می‌شود.

در پاکستان، با توجه به افزایش تعداد شعب و شبکه‌های موسسات بانکداری اسلامی، نیاز به توسعه منابع انسانی در سطوح مختلف این بخش وجود دارد. برخی دانشگاه‌ها و موسسات در مناطق مختلف دنیا، به آموزش مالی اسلامی مبادرت ورزیده‌اند. همچنین در پاکستان نیز برخی موسسات دوره‌ها و آموزش‌هایی در رابطه با بانکداری اسلامی ارائه می‌دهند. با وجود این، بیشتر این آموزش‌ها بر الزامات خاص صنعت تمرکز ندارد، زیرا بیشتر به آموزش‌های عمومی در زمینه بانکداری و اقتصاد اسلامی می‌پردازد.

به منظور برآورده کردن الزامات صنعت بانکداری اسلامی در سطوح گوناگون، باید یک موسسه تخصصی در پاکستان وجود داشته باشد که به امر آموزش در زمینه بانکداری و مالی اسلامی بپردازد. از این رو بانک مرکزی پاکستان به دنبال ایجاد یک موسسه بانکداری و اقتصاد اسلامی^۳ است تا منابع انسانی لازم برای توسعه صنعت را تربیت کند. در گام اول، پژوهش از طریق بانک توسعه آسیایی برا تعیین نیازهای خاص صنعت در حوزه توسعه منابع انسانی آغاز شده است.

افزون بر ایجاد یک موسسه توسط بانک مرکزی پاکستان، لازم است دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی نیز برای برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه بانکداری اسلامی تشویق شوند تا این صنعت از راه‌های گوناگونی برای تربیت منابع انسانی مورد نیاز خود بهره‌مند شود. همچنین نیاز بیشتری برای مشارکت و فعالیت بخش خصوصی در این زمینه وجود دارد. البته باید در عین حال به کیفیت آموزش در این موسسات نیز توجه کافی صورت گیرد. بدین منظور یک تیم در بخش بانکداری اسلامی بانک مرکزی پاکستان، برنامه استانداردی برای صدور گواهینامه، مدارک کارشناسی و کارشناسی ارشد در بانکداری اسلامی تهیه کرده است. این برنامه به کمیسیون تحصیلات تکمیلی پاکستان فرستاده شده است تا پس از بررسی و تایید، در موسسات آموزشی پاکستان مورد استفاده قرار گیرد.

۳-۱-۵- توسعه روابط داخلی و خارجی

صنعت مالی اسلامی پاکستان به جز بانکداری اسلامی، شامل بخش‌های دیگری همچون صندوق‌های سرمایه‌گذاری منطبق با شریعت، بازار صکوک، شرکت‌های تکافل (بیمه اسلامی)، شرکت‌های مدیریت ثروت اسلامی، صندوق‌های بازنشستگی اسلامی و ...

¹ Islamic Financial Services Board

² Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions

³ Institute of Islamic Banking and Economics

است. گرچه بازارهای سرمایه بخش مهمی از این صنعت را تشکیل می‌دهند ولی با توجه به اینکه بانک مرکزی پاکستان طی سالیان گذشته، تلاش‌های زیادی برای توسعه بانکداری اسلامی انجام داده است، به عنوان نماینده صنعت مالی اسلامی شناخته می‌شود. موسسات مالی اسلامی غیربانکی توسط کمیسیون بورس و اوراق بهادار پاکستان¹ (SECP) قانون گذاری می‌شوند. از این رو برای بانک مرکزی پاکستان اهمیت زیادی دارد که مسائل میان بخشی در صنعت مالی اسلامی که توسط دو مرجع مجزا و مستقل قانون گذاری می‌شود، شناسایی کند. بدین منظور برای ایجاد چارچوب قانونی منطبق با شریعت باید دیدگاهی کل نگرانه به این صنعت داشته باشد به گونه‌ای که بخش‌های مختلف این صنعت با استانداردها و رویه‌های مقرراتی جداگانه‌ای قانون گذاری نشود. در صورت نبود هماهنگی و همکاری نزدیک بین دو نهاد قانون گذار، صنعت مالی اسلامی با ریسک شهرت مواجه خواهد شد و اعتبار آن خدشه دار می‌گردد.

مهم‌ترین اقدامات و راهکارهای اتخاذ شده از سوی بانک مرکزی پاکستان در زمینه تعامل با ذی‌نفعان داخلی به شرح ذیل است:

- تشکیل انجمن عمومی انطباق با شریعت
- هماهنگی نزدیک در سیاست گذاری و تنظیم مقررات
- فراهم کردن تمهیدات و بستری لازم (همانند مسائل مالیاتی، ابزارهای مدیریت نقدینگی، محرک‌های مالی برای توسعه صنعت)

مهم‌ترین اقدامات و برنامه‌های پیش رو در زمینه تعامل با ذی‌نفعان بیرونی به شرح ذیل است:

- دریافت کمک‌های فنی از موسسه پژوهش و آموزش اسلامی (IRTI)² و بانک توسعه اسلامی (IDB)³ در زمینه آموزش، پژوهش، همایش‌ها و دیگر موضوعات مربوطه.
- اجرای آموزش بانکداری و مالی اسلامی در پاکستان با همکاری موسسه INCEIF⁴ مالزی.
- حمایت بازار مالی اسلامی بین‌المللی (IIFM)⁵ با مشارکت در گروه‌های کاری و دیگر فعالیت‌های مرتبط.
- تشویق بانک‌های اسلامی و دیگر موسسات و انجمن‌های مالی اسلامی همانند شرکت‌های بیمه، انجمن‌های مضاربه، بورس سهام و ... برای تبدیل شدن به عضوی از هیئت خدمات مالی اسلامی (IFSB)⁶ با همکاری بورس و اوراق بهادار.
- حفظ رابطه نزدیک با هیئت خدمات مالی اسلامی و گروه‌های کاری، کمیته‌ها و شوراها فنی آن.
- دریافت کمک‌های فنی از هیئت خدمات مالی اسلامی در رابطه با مطالعات پژوهشی
- مشارکت فعال در گروه‌های کاری هیئت خدمات مالی اسلامی برای درک بهتر استانداردها و رهنمودها و دیگر موضوعات منتشر شده توسط این نهاد.
- تسهیل ترتیبات شرکت در جلسات و ملاقات‌های مربوط به هیئت خدمات مالی اسلامی

¹ Securities and Exchange Commission of Pakistan

² The Islamic Research and Training Institute

³ Islamic Development Bank

⁴ International Centre for Education in Islamic Finance

⁵ International Islamic Financial Market

⁶ The Islamic Financial Services Board

۳-۲- اقدامات (راهبرد) دومین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی (۲۰۱۴-۲۰۱۸)

بانک مرکزی پاکستان در آخرین تلاش خود برای تحقق بانکداری اسلامی در این کشور، «برنامه راهبردی صنعت بانکداری اسلامی در پاکستان برای سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸» تهیه کرده است. این برنامه با تمرکز بر مسائل کلیدی، شامل اقدامات لازم برای بهبود پذیرش همگانی و ترویج بانکداری اسلامی به عنوان یک نظام مجزا و بادوام جهت ارائه خدمات مالی مورد نیاز جامعه به طور عام و خدمات مورد نیاز کسب و کارها به طور خاص است. برنامه راهبردی بانکداری اسلامی پاکستان شامل چشم‌انداز، بیانیه مأموریت، ارزش‌ها، راهبردها و برنامه عملیاتی برای مدت پنج سال است.

راهبردهای اصلی در حوزه‌های کلیدی ذیل تمرکز می‌یابد:

الف) تقویت محیط سیاست‌گذاری؛ تقویت چارچوب حقوقی، مقرراتی، نظارتی، مدیریت نقدینگی، نظام مالیاتی و

چارچوب گزارشگری و حسابداری مالی

ب) حاکمیت و انطباق با شریعت؛ استانداردسازی و هماهنگی اقدامات مربوط به انطباق با شریعت در کنار ایجاد

محصولات و خدمات متمایز بانکداری اسلامی

پ) آگاهی و ظرفیت‌سازی؛ تلاش برای همکاری و هماهنگی میان ذی‌نفعان داخلی و بیرونی، افزایش آگاهی درباره مالی

اسلامی و ظرفیت‌سازی در بین ذی‌نفعان

ت) توسعه بازار؛ انجام اقدامات در زمینه متنوع‌سازی محصولات و شمول مالی با همکاری ذی‌نفعان

۳-۲-۱- تقویت محیط سیاست‌گذاری

محیط سیاست‌گذاری مناسب، پیش‌نیاز توسعه و رشد هر صنعتی است و صنعت بانکداری اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نیست. در پاکستان تلاش‌های زیادی برای توسعه مالی اسلامی شده است. تلاش‌های صورت گرفته در دهه ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ موجب تبدیل بخش مالی به نظام مالی بدون بهره طی دهه ۱۹۸۰ شد. با وجود این از اوایل قرن بیست و یکم، بانکداری اسلامی به موازات بانکداری متعارف احیا شد تا دگرگونی تدریجی و بازارمحور ایجاد نماید. از زمان آغاز تلاش‌ها در دهه ۱۹۸۰، برخی اصلاحات در زمینه چارچوب حقوقی و مقرراتی، نظام مالیاتی و ... انجام شد. با توجه به ماهیت روبه‌تکامل بانکداری و مالی اسلامی در پاکستان و نیز در همه جهان، لازم است تا چارچوب حقوقی، مقرراتی و نظارتی مورد بازبینی مستمر قرار گیرد تا پاسخ‌گوی تغییرات مداوم در مالی اسلامی باشد. بر این اساس، برنامه راهبردی حاضر به مسائل کلیدی و نقاط ضعف در چارچوب سیاست‌گذاری می‌پردازد و راهبردها و برنامه عملیاتی لازم در این رابطه را ارائه می‌دهد. این برنامه شامل اقداماتی در زمینه محیط سیاست‌گذاری، حول محورهای ذیل است:

الف) چارچوب حقوقی

مهم‌ترین رکن توسعه و رشد پایدار بانکداری اسلامی، چارچوب حقوقی مناسب است. چارچوب حقوقی فعلی بین بانکداری متعارف و بانکداری اسلامی تمایز ایجاد نمی‌کند و «فرمان موسسات بانکی»^۱ مصوب ۱۹۶۲ برای بانک‌های متعارف و اسلامی

^۱. Banking Companies Ordinance (BCO)

یکسان است. جهت به رسمیت شناختن بانکداری اسلامی در چارچوب حقوقی، انتظار می‌رود یک فصل/بخش جداگانه در «فرمان موسسات بانکی» مصوب ۱۹۶۲، تغییرات ضروری در قانون بانک مرکزی پاکستان مصوب ۱۹۵۶، فرمان ترمیم تامین مالی مصوب ۲۰۰۱، فرمان موسسات تامین مالی خرد مصوب ۲۰۰۱ و قوانین مرتبط دیگر در نظر گرفته شود و تلاش‌هایی توسط دولت برای اجرای تغییرات پیشنهادی انجام گیرد.

یکی از نگرانی‌های جدی آن است که بانکداری اسلامی تا حد زیادی جایگزین‌هایی برای محصولات و خدمات متعارف ارائه کند، نه اینکه راهکارهای متفاوتی ارائه دهد. به منظور رفع این مشکل، نیاز و تمایل موسسات بانکداری اسلامی به الف) مبادلات واقعی، املاک و کالاهای اساسی ب) کسب‌وکار بانکداری سرمایه‌گذاری و پ) فعالیت به عنوان شرکت مدیریت مضاربه مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت. در صورت حصول اجماع، به منظور اجرای تغییرات ضروری در چارچوب حقوقی و مقرراتی طی پنج سال آینده، برنامه‌ریزی لازم انجام می‌شود.

ب) سازوکار جایگزین حل اختلاف

معمولاً رویه‌های دادرسی و حقوقی، پرهزینه و زمان‌بر است، به همین دلیل در حال حاضر رویه‌های حل اختلاف (حکمیت) در حال گسترش است. پاکستان نیز در حال ایجاد «سازوکار جایگزین حل اختلاف»^۱ است. بانک مرکزی پاکستان با همکاری و هماهنگی ذی‌نفعان، با موجودیت‌های فعلی و/یا جدید حل اختلاف برای رفع دعاوی مربوط به بانکداری اسلامی از طریق ایجاد سازوکارهای مخصوص حل اختلاف، همکاری خواهد کرد.

پ) مقررات و رهنمودها

ضمن در نظر گرفتن ماهیت متمایز و پویای محصولات و قراردادهای بانکداری اسلامی، بازنگری کاملی در مقررات و رهنمودهای کنونی به منظور حذف ابهامات و ناسازگاری‌ها انجام خواهد شد تا سطح شفافیت و افشا ارتقا یابد و گستره فعالیت و اختیارات موسسات مالی اسلامی روشن‌تر شود. این امر میدان فعالیت صنعت بانکداری اسلامی را در مقابل بانک‌های متعارف فراهم خواهد کرد. تمرکز این اقدام بر شناسایی دستورالعمل‌های متعارض/خلاف قاعده در مقررات کنونی و پیشنهاد سنج‌های اصلاحی برای رفع آنها است.

ت) استانداردهای احتیاطی

یکی از حوزه‌های مهم مربوط به چارچوب مقرراتی و نظارتی، پذیرش بهترین شیوه‌های بین‌المللی و انطباق با آخرین استانداردهای مقرراتی در جهان است. این امر از طریق اقتباس/انطباق استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی منتشر شده توسط موسسات بین‌المللی همانند هیئت خدمات مالی اسلامی (IFSB) انجام خواهد شد. بانک مرکزی پاکستان به عنوان یکی از اعضای موسس هیئت خدمات مالی اسلامی، در حال حاضر نقش فعالی در تدوین استانداردهای این موسسه ایفا می‌کند. استانداردهای منتشر شده توسط هیئت خدمات مالی اسلامی برای صنعت بانکداری اسلامی باید با توجه به چارچوب‌های حقوقی و مقررات داخلی مورد بررسی قرار گیرد و همراه با اصلاحات مناسب (در صورت نیاز) پذیرفته شود.

ث) رهنمودهای لازم برای موسسات تامین مالی توسعه‌ای^۲

موسسات تامین مالی توسعه‌ای، بازیگران مهمی در بخش مالی هستند که خدمات مالی با ارزشی در کشور ارائه می‌دهند. در حال حاضر دستورالعمل‌های بانک مرکزی پاکستان برای بانک‌های متعارف که مایل به راه‌اندازی کسب‌وکار بانکداری اسلامی از طریق موسسات تابعه یا شعب/پنجره مخصوص هستند، در دسترس است، ولی این دستورالعمل‌ها برای موسسات تامین مالی توسعه‌ای

^۱ Alternate Dispute Resolution Mechanism

^۲ Development Finance Institutions (DFIs)

وجود ندارد. بر این اساس، دستورالعمل‌ها و رهنمودهای لازم برای عرضه خدمات بانکداری اسلامی توسط این موسسات منتشر خواهد شد.

ج) منطقی کردن حداقل الزامات سرمایه‌ای

در حال حاضر مقررات مربوط به حداقل الزامات سرمایه‌ای [کفایت سرمایه] برای بانک‌های اسلامی و بانک‌های متعارف یکسان است. همچنین بانک‌های متعارف نیز اجازه دارند در کنار بانک‌های اسلامی به عرضه خدمات بانکداری اسلامی از طریق شعب/پنجره اختصاصی با استفاده از سرمایه موجود خود بپردازند. به علاوه بانک‌های تجاری برای راه‌اندازی یک موسسه تابعه بانکداری اسلامی، باید سطح سرمایه خود را به اندازه یک بانک کاملاً اسلامی برسانند. بنابراین به منظور فراهم کردن زمینه فعالیت مساعد، مقررات حداقل الزامات سرمایه‌ای برای بانک‌های اسلامی، موسسات تابعه بانکداری اسلامی و شعب/پنجره اختصاصی اسلامی بانک‌های متعارف، منطقی خواهد شد.

چ) راهنمای نظارت حضوری

بانک مرکزی پاکستان یکی از معدود بانک‌های مرکزی است که نظارت شرعی حضوری در رابطه با عملیات موسسات بانکداری اسلامی انجام می‌دهد. راهنمای نظارت حضوری چندین سال پیش تهیه شده است. با توجه به رشد صنعت از نظر اندازه و پیچیدگی، لازم است ابزارهای نظارتی نیز به‌روزرسانی شود. از این رو، به‌روزرسانی راهنمای نظارت حضوری در اولویت خواهد بود.

ح) چارچوب مدیریت نقدینگی

یکی از مهم‌ترین مسائل پیش روی صنعت بانکداری اسلامی از زمان پیدایش آن، نبود یک چارچوب موثر مدیریت نقدینگی است. در این رابطه، انتظار می‌رود بانک مرکزی پاکستان با همکاری ذی‌نفعان داخلی و بیرونی یک چارچوب جامع مدیریت نقدینگی طراحی کند که شامل توسعه بازار پول بین بانکی اسلامی، ابزارها/راهکارهای مدیریت نقدینگی کوتاه‌مدت و دسترسی به پنجره تنزیل منطبق با شریعت برای موسسات بانکداری اسلامی باشد.

خ) مالیات خنثایی (معافیت مالیاتی)

به منظور فراهم شدن زمینه مساعد، اصلاحاتی در قوانین مالیاتی برای تسهیل فعالیت بانکداری اسلامی انجام شده است. با وجود این، حوزه‌هایی وجود دارند که نیازمند دقت و بررسی بیشتری است؛ از جمله مالیات خنثایی برای کاربران بانکداری اسلامی، هزینه‌های ثبت و عوارض مالیاتی و اصلاحات در قانون مالیات فروش. بانک مرکزی پاکستان با کمک صنعت، با دولت‌های فدرال و محلی برای حل مسائل مالیاتی به منظور فراهم کردن مالیات خنثایی جهت توسعه بانک‌های اسلامی و نیز توسعه محصولات و خدمات منطبق با شریعت بدون تحمیل هزینه‌های اضافی، همکاری خواهد کرد.

د) حسابداری و گزارش‌گری مالی

ساختار کنونی گزارش‌گری و حسابداری مالی مبتنی بر معاملات بانکداری و مالی متعارف است، در حالی که بانکداری اسلامی تفاوت زیادی با بانکداری متعارف دارد. بانک مرکزی پاکستان به منظور در نظر گرفتن ویژگی‌های خاص بانکداری و مالی اسلامی، همکاری نزدیکی با موسسه حسابداران خبره پاکستان (ICAP)¹ جهت انتشار استانداردهای حسابداری و گزارش‌گری مالی برای صنعت خواهد داشت.

¹. Institute of Chartered Accountants of Pakistan

۲-۲-۲- حاکمیت و انطباق با شریعت

انطباق با شریعت یکی از مهم‌ترین ویژگی‌ها و در واقع فلسفه وجودی بانک‌های اسلامی است. از این رو استقرار یک سازوکار مناسب حاکمیت شریعت برای اطمینان از فعالیت بانک‌های اسلامی در چارچوب شریعت، ضروری است. همچنین لازم است برای عموم مردم اطمینان و اعتماد لازم درباره انطباق عملکرد بانک مد نظر آنها با شریعت، فراهم شود. بنابراین هر موسسه مالی اسلامی نیازمند نظام جامع حاکمیت و انطباق با شریعت در همه سطوح موسسه و در همه مراحل کسب‌وکار خود است. هرگونه معامله‌ای که منطبق با شریعت شناخته نشود به عنوان فعالیت غیرمشروع طبقه‌بندی شده و سود حاصل از چنین فعالیتی نباید جزو درآمد بانک تلقی شود. به علاوه، ریسک عدم انطباق با شریعت در بانک ممکن است منجر به ریسک شهرت شود و اعتماد عمومی به نظام مالی مبتنی بر ایمان را خدشه‌دار کند. بر این اساس، برنامه راهبردی حاضر، بر حوزه‌های کلیدی ذیل برای جهت ارتقای چارچوب حاکمیت و انطباق با شریعت در صنعت بانکداری اسلامی پاکستان تمرکز یافته است:

الف) پذیرش استانداردهای شرعی موسسه حسابداری و حسابرسی موسسات مالی اسلامی

بانک مرکزی پاکستان به منظور استانداردسازی و هماهنگی اقدامات مربوط به انطباق با شریعت در صنعت بانکداری اسلامی این کشور، الزامات مربوط به شیوه‌های مجاز بانکداری و مالی اسلامی در پاکستان را منتشر کرده است. به علاوه بانک مرکزی پاکستان امکان استفاده از استانداردهای شرعی موسسه حسابداری و حسابرسی موسسات مالی اسلامی (AAOIFI) در صورت دسترس نبودن الزامات بانک مرکزی پاکستان در برخی حوزه‌ها را فراهم کرده است. موسسه حسابداری و حسابرسی موسسات مالی اسلامی یک نهاد مقررات‌گذاری بین‌المللی است که استانداردهای حسابداری، حاکمیت شرکتی و شرعی را منتشر می‌کند و بسیاری از کشورهای ارائه‌دهنده بانکداری و مالی اسلامی از آنها پیروی می‌کنند. بانک مرکزی پاکستان طی سال‌های گذشته، پذیرش/انطباق با استانداردهای AAOIFI را آغاز کرده است. این فرایند همچنان ادامه دارد و هر استاندارد توسط مشاوران فقهی صنعت جهت ارائه بازخور بررسی می‌شود. بازخور مربوط به هر استاندارد توسط کمیته فقهی بانک مرکزی پاکستان بررسی می‌شود و استاندارد نهایی بر اساس نیازهای داخلی و شرایط پس از تصویب کمیته فقهی پذیرفته می‌شود. در برنامه راهبردی پذیرش و انطباق با استانداردهای شرعی AAOIFI طی دوره پنج سال آتی به همراه مشاوره با فعالان صنعت و تایید کمیته فقهی بانک مرکزی پاکستان مد نظر قرار دارد.

ب) انتشار چارچوب جامع حاکمیت شریعت

تقویت انطباق با شریعت، ویژگی متداول چارچوب کلی انطباق با شریعت برای صنعت بانکداری اسلامی است. بدین منظور تعداد مقررات مربوط به انطباق با شریعت در زمان‌های مختلف منتشر شده‌اند. از آنجا که صنعت بانکداری اسلامی در حال حاضر سهم قابل توجهی از بازار را به دست آورده و اندازه و تنوع معاملات مالی، در حال رشد است و در عین حال پیچیدگی آن بیشتر می‌شود، لازم است که ریسک‌های مربوط به انطباق با شریعت به طور شفاف شناسایی شوند و مسئولیت‌های هر یک از اجزا برای رسیدگی به آنها مشخص شود. در این راستا، برنامه راهبردی حاضر، چارچوب جامع حاکمیت شریعت را در نظر دارد که در آن، نقش و مسئولیت هر یک از اجزا (یعنی هیئت مدیره، مدیریت اجرایی، کمیته نظارت شرعی، سازوکار انطباق با شریعت و حسابرسی شرعی داخلی و بیرونی) به طور شفاف مشخص شود.

پ) استانداردسازی و هماهنگی محصولات

به منظور ارتقای سطح بانکداری اسلامی و تقویت اعتماد عمومی در بانکداری اسلامی، استانداردسازی و هماهنگی محصولات و خدمات بانکداری اسلامی ضروری است. بانک مرکزی پاکستان، پارامترهای مختلفی را برای شیوه‌های اسلامی مجاز تامین مالی

تعیین کرده است و بانک‌ها می‌توانند پس از گرفتن تایید مشاور (مشاوران) فقهی خود، محصولات و خدمات خود را توسعه دهند. در برنامه راهبردی به منظور استانداردسازی و هماهنگی محصولات، بررسی تفصیلی محصولات و خدمات مهم مد نظر قرار گرفته و دستورالعمل‌ها و رهنمودهای لازم برای الزامات شرعی مربوط به محصولات و خدمات مهم منتشر می‌شود. انتظار می‌رود این مرحله، پذیرش عمومی و اعتماد به بانکداری اسلامی در جامعه را بهبود بخشد.

ت) رهنمودهای عملیات/محصولات خزانه‌داری در موسسات مالی اسلامی

عرضه گستره کاملی از محصولات و خدمات در همه حوزه‌های بانکداری اسلامی یکی از چالش‌های مهم این صنعت به ویژه در زمینه عرضه محصولات خزانه‌داری با واحدهای پول داخلی و خارجی از جمله در تامین مالی تجاری و محصولات بین بانکی است. در حال حاضر صنعت بانکداری اسلامی در مراحل گوناگونی از توسعه محصولات قرار دارد و اقدامات صورت گرفته نیز از همگرایی لازم برخوردار نیست. انتظار می‌رود با اجرای برنامه راهبردی حاضر، طراحی و انتشار رهنمودها و/یا مقررات لازم در زمینه خزانه‌داری بانک‌های اسلامی، موجب استانداردسازی و ایجاد هماهنگی در صنعت شود.

ث) محدودیت استفاده از «نمایندگی»، «هبه» و «وعد» در معاملات بانکداری اسلامی

برخی از فعالیت‌های صورت گرفته در صنعت مانند «توافق نمایندگی با مشتری»، «هبه» (هدیه) و «وعد» (قول) هرچند منطبق با شریعت، ولی مورد انتقاد جدی‌اند. به منظور تقویت اعتماد عمومی به بانکداری و مالی اسلامی، لازم است از این ساختارها فاصله گرفته شود. پیش‌بینی می‌شود با همکاری صنعت، استفاده از این ساختارها در پنج سال آینده به حداقل برسد.

۳-۲-۳- آگاهی و ظرفیت‌سازی

هرچند صنعت بانکداری اسلامی طی دهه گذشته رشد قابل توجهی داشته است، ولی کمبود آگاهی عمومی یکی از نگرانی‌های اصلی صنعت است. با توجه به فعالیت صنعت به موازات بانکداری متعارف، پارادایم کنونی محصولاتی را ارائه می‌دهد که پیامدهای تجاری و اقتصادی آن، کم‌وبیش شبیه بانکداری متعارف است و این امر موجب ایجاد ابهام و پدید آمدن تصور نادرست از بانکداری اسلامی و تمایز آن با بانکداری متعارف در جامعه می‌شود. بنابراین به منظور افزایش همکاری و هماهنگی، آگاهی و ظرفیت‌سازی در بین ذی‌نفعان جهت ایجاد متمایز و قابل پذیرش ساختن بانکداری اسلامی در جامعه، اقدامات ذیل در برنامه راهبردی مد نظر قرار گرفته است:

الف) همکاری و هماهنگی میان ذی‌نفعان

با توجه به ماهیت تکاملی مالی اسلامی و مسائل متعدد پیش روی صنعت، وجود یک سازوکار موثر همکاری و هماهنگی میان ذی‌نفعان کلیدی، جهت استمرار رشد آن ضروری است. بر اساس برنامه راهبردی حاضر، «گروه مشورتی بانکداری و مالی اسلامی»^۱ (IBFCG) تحت رهبری بانک مرکزی پاکستان و نمایندگی از بانک‌های اسلامی، کمیسیون بورس و اوراق بهادار پاکستان (SECP)، موسسه حسابداران خبره پاکستان (ICAP) و غیره تشکیل خواهد شد. این گروه مسئول طراحی و اجرای راهبردهای توسعه بانکداری و مالی اسلامی در پاکستان خواهد بود.

رشد پایدار صنعت بانکداری و مالی اسلامی نیازمند یک بازار سرمایه اسلامی و صنعت بیمه اسلامی فعال و کارا است. در این راستا انجمن مشترک بانک مرکزی پاکستان و کمیسیون بورس و اوراق بهادار پاکستان، به منظور همکاری میان مقررات‌گذاران دو بازار و هم‌افزایی تلاش‌ها برای توسعه صنعت به طور فعال مورد استفاده قرار خواهد گرفت. همچنین همکاری و هماهنگی لازم

^۱. Islamic Banking and Finance Consultative Group

با موسسات بین‌المللی مالی اسلامی همانند IFSB، IIFM، AAOIFI و IRTI موجب تقویت محیط مقررات‌گذاری و کسب‌وکار و ظرفیت‌سازی در صنعت خواهد شد.

به منظور ایفای نقش فعال در مالی اسلامی و داشتن تخصص و منابع کافی در این زمینه، کمک‌های فنی و فکری به کشورهای تازه‌وارد در عرصه بانکداری و مالی اسلامی ارائه می‌شود. همچنین بانک مرکزی پاکستان با همکاری موسسه ملی بانکداری و مالی اسلامی¹ (NIBAF)، برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای را برای مشارکت‌کنندگان بین‌المللی از بانک‌های مرکزی و بانک‌های اسلامی سایر کشورها به ویژه کشورهای حوزه همکاری خلیج فارس و کشورهای آسیای مرکزی، طراحی و ارائه می‌کند. تلاش خواهد شد تا گواهینامه بانکداری اسلامی (IBCC) این موسسه به عنوان یک گواهینامه بین‌المللی برای فعالان بانکداری اسلامی مطرح شود.

ب) ایجاد آگاهی

کامبود آگاهی و شناخت مالی اسلامی و الگوی عملیات و کسب‌وکار آن، یکی از دلایل اصلی ابهام و تصور نادرست درباره مالی اسلامی بوده است. از این رو برنامه راهبردی پیش رو، بر افزایش آگاه‌سازی در سطح صنعت و موسسات تمرکز ویژه‌ای خواهد داشت. به منظور ترویج مالی اسلامی و از بین بردن ابهامات و تصورات نادرست، کمپین رسانه‌ای نیز از طریق مطبوعات، رسانه‌های الکترونیکی و دیجیتال تقویت خواهد شد. همچنین نشست‌های آگاه‌سازی و آشنایی با مالی اسلامی و مفهوم تجاری و اقتصادی آن برای مدیران ارشد بانک‌های متعارف و بانک مرکزی پاکستان، اتاق‌های بازرگانی داخلی، قضات، وکلا، دانشگاه‌ها و غیره برگزار خواهد شد. همایش بین‌المللی دوسالانه، نشست‌ها و سخنرانی‌های فقها و فعالان داخلی و بین‌المللی شاخص در مراکز اصلی مالی اسلامی برگزار می‌شود تا پاکستان را به عنوان یک کشور پیشرو در زمینه ترویج بانکداری و مالی اسلامی نشان دهد.

پ) ظرفیت‌سازی

ظرفیت‌سازی در صنعت بانکداری اسلامی یکی دیگر از اجزای اصلی برنامه راهبردی است. در این راستا آموزش‌های تخصصی و تقویت همکاری و هماهنگی با ذی‌نفعان داخلی و بین‌المللی به منظور ارتقای آموزش و اقدامات ظرفیت‌سازی مد نظر قرار خواهد گرفت. رابطه با موسسات به ویژه دانشکده‌های کسب‌وکار و موسسات حرفه‌ای حسابداری مانند موسسه حسابداران خیره پاکستان (ICAP) و موسسه حسابداران صنعتی پاکستان (ICMAP) به منظور تشویق و تسهیل برگزاری دوره‌های اقتصاد، بانکداری و مالی اسلامی در موسسات آنها تقویت خواهد شد.

همچنین بانک‌های اسلامی با ارتقای برنامه‌ها و امکانات آموزشی به صورت انفرادی یا با همکاری و مشارکت موسسات آموزشی تقویت خواهند شد. به علاوه انتظار می‌رود بر اساس برنامه راهبردی، فقها و ناظران شرعی دانش خود در زمینه مالی، عملیات خزانه‌داری، حسابداری و حسابرسی و ... را ارتقا دهند. این امر آنها را قادر می‌سازد تا معاملات طراحی شده و محصولات مالی را به طور اثربخش ارزیابی کنند و فتواها و دیدگاه‌های معتبرتری ارائه دهند. همچنین همکاری با موسسات آموزشی شرعی برای ارائه دوره‌های مربوط به بانکداری و مالی به عنوان بخشی از برنامه‌های تخصصی آنها مد نظر قرار دارد.

به منظور افزایش اقدامات مربوط به ظرفیت‌سازی توسط موسسه ملی بانکداری و مالی اسلامی، ارائه دوره گواهینامه بانکداری اسلامی به صورت خودآموز اجرا خواهد شد. پیش‌بینی می‌شود موسسه ملی بانکداری و مالی اسلامی، خبرگان و کارشناسان صنعت با همکاری یکدیگر محتوای آموزشی دوره‌ها را به شکل کتاب، سخنرانی دیداری/شنیداری، تمرین و ... منتشر

¹ National Institute of Banking and Finance

نمایند تا از این طریق امکان خودآموزی به شکل آسان و اثربخش فراهم شود. همچنین دوره‌های آموزش از راه دور توسط موسسه ملی بانکداری و مالی اسلامی و دیگر موسسات، تسهیل خواهد شد. به علاوه موسسه ملی بانکداری و مالی اسلامی دوره‌های سطوح میانه و پیشرفته بانکداری اسلامی را برای مدیران میانی و ارشد بانک‌های اسلامی به همراه اجرای دوره‌های تربیت مدرس برای تقویت متخصصان صنعت و فقهای شرعی به عنوان اساتید بین‌المللی در رشته بانکداری و مالی اسلامی برگزار خواهد کرد.

۳-۲-۴- توسعه بازار

صنعت بانکداری اسلامی، در توسعه راهکارهای رفع نیازهای اقتصادی، راه درازی را پیموده است. با وجود این، هنوز هم در زمینه عرضه محصولات و توسعه آنها محدودیت وجود دارد. به منظور ارتقای سطح صنعت، برنامه راهبردی حاضر، اقدامات گوناگونی را برای متنوع‌سازی محصولات و توسعه شمول مالی مد نظر دارد. اقدامات راهبردی کلیدی در این زمینه به شرح ذیل است:

الف) متنوع‌سازی محصولات

به منظور حفظ شتاب رشد در صنعت و ارائه محصولات متنوع، نیاز به تمرکز پژوهش برای طراحی محصولات نوآورانه جهت پاسخ‌گویی به نیازهای مختلف جامعه ضروری است. بدین منظور تلاش‌هایی جهت طراحی محصولات تامین مالی مسکن بر اساس نرخ‌های ثابت یا متغیر انجام خواهد شد. این امر نه تنها پذیرش بانکداری اسلامی را افزایش می‌دهد بلکه جذابیت زیادی برای متقاضیان مسکن در آینده و سپرده‌گذاران خواهد داشت و با کاهش اقساط، انگیزه آنان برای افزایش سهم مالکانه بیشتر خواهد کرد. بانک نیز به خاطر افزایش قیمت املاک به طور معمول و در نتیجه کسب منفعت سرمایه‌ای منتفع خواهد شد و سپرده‌گذار نیز بازده بیشتری به دست خواهد آورد. سپرده‌های لازم برای تامین مالی این محصولات باید به طور جداگانه تجهیز شود به گونه‌ای که نظام پرداخت و سپرده‌های سرمایه‌گذاری به شکل مجزا باقی بماند.

انتقاد اصلی فعلی به پارادایم بانکداری اسلامی آن است که از محصولات مبتنی بر بدهی بیش از حد استفاده می‌شود، در حالی که محصولات مبتنی بر سهم مالکیتی مانند مشارکت و مضاربه، نقش اندکی در سمت دارایی‌ها دارند. از این رو در برنامه راهبردی تلاش می‌شود، طراحی و توسعه محصولات مبتنی بر مشارکت و مضاربه با همکاری صنعت افزایش یابند.

تامین مالی پروژه و زیرساخت‌ها، اهمیت زیادی در توسعه کشور دارد و مالی اسلامی راهکارهای پایداری در زمینه عرضه صکوک پروژه و زیرساخت برای بخش دولتی و خصوصی ارائه می‌کند. در این رابطه رهنمودهای سیاستی برای انتشار صکوک خاص پروژه یا زیرساخت طراحی خواهد شد.

ب) شمول مالی

صنعت بانکداری اسلامی از زمان احیای آن در سال ۲۰۰۲ [در پاکستان]، رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است. با وجود این هنوز هم بیشتر تمرکز آن در مناطق شهری و نیمه شهری است که دسترسی بیشتری به خدمات مالی وجود دارد. بخش بزرگی از بازار بکر است (بیش از ۸۰ درصد جمعیت کشور دسترسی به بخش مالی ندارد)، در حالی که درصد بالای متقاضیان مذهبی، نشان‌دهنده ظرفیت بالقوه تقاضا برای بانکداری اسلامی در کشور است. از این رو بانک مرکزی پاکستان و صنعت برای توسعه شبکه خود به مناطق/بخش‌هایی که به خدمات مالی دسترسی ندارند یا دسترسی محدود دارند (به ویژه مناطق کشاورزی روستایی، بنگاه‌های کوچک و متوسط، مسکن کم‌هزینه و تامین مالی خرد)، همکاری خواهند کرد.

پ) تامین مالی کشاورزی

بخش کشاورزی نیز همانند بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط، در توسعه اقتصاد نقش مهمی دارد، ولی در حال حاضر جزو بخش‌هایی است که از سوی صنعت بانکی به طور عام و موسسات بانکداری اسلامی به طور خاص، مغفول واقع شده است. با در نظر گرفتن ظرفیت این بخش و حمایت بانک مرکزی پاکستان، انتظار می‌رود حداقل ۵ درصد سپرده‌ها یا ۱۰ درصد تسهیلات (هر کدام که بیشتر باشد)، برای تامین مالی بخش کشاورزی اختصاص یابد.

ت) تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط

بحران مالی اخیر اهمیت بنگاه‌های کوچک و متوسط در کاهش بیکاری و تداوم رشد را برجسته ساخت. بانک مرکزی پاکستان، بانک‌های اسلامی را به منظور تقویت مقررات و تسهیل پژوهش برای طراحی محصولات برای این بخش حمایت خواهد کرد و صنعت را برای استفاده از خبرگان بازار برای یافتن ظرفیت بالقوه این بخش ترغیب خواهد نمود. برخی مباحث نشان می‌دهد که موسسات فعال در بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط به دلیل حساسیت مذهبی، تمایل بیشتری به محصولات بانکداری اسلامی دارند. با تقویت محیط مقررات‌گذاری و افزایش دسترسی این بخش به خدمات بانکی، در برنامه راهبردی انتظار می‌رود صنعت بانکداری اسلامی ۵ درصد از سپرده‌ها یا ۱۰ درصد از تسهیلات (هر کدام که بیشتر باشد) را به بخش بنگاه‌های کوچک و متوسط اختصاص دهد.

ث) تامین مسکن برای افراد کم‌درآمد

تامین مسکن برای افراد کم‌درآمد بخش دیگری است که با وجود ظرفیت بالقوه زیاد آن، در صنعت بانکداری مغفول مانده است. تعداد ۷۰۵ میلیون واحد مسکونی انباشته در پاکستان وجود دارد که هر سال ۳۵۰ هزار واحد به آن افزوده می‌شود. بخش مالی رسمی کشور، تنها یک تا دو درصد معاملات مسکن را در کشور تامین مالی می‌کند، در حالی که بخش مالی غیررسمی ۱۰ تا ۱۲ درصد این معاملات را تامین مالی می‌کند. بانک مرکزی پاکستان در برنامه راهبردی در نظر دارد، با همکاری و هماهنگی ذی‌نفعان، متمرکز کردن پژوهش‌ها و اجرای پروژه‌های آزمایشی، بانک‌های اسلامی را برای توسعه این بخش تشویق نماید.

ج) تامین مالی خرد اسلامی

تامین مالی خرد اسلامی، ظرفیت بسیار زیادی برای حمایت فقرا از طریق ارائه خدمات مالی به آنان دارد. ماهیت دارایی‌محور بودن شیوه‌های تامین مالی اسلامی، مانع از سوء استفاده مشتریان از تسهیلات و افزایش بیش از حد بدهکاری آنان می‌شود. محیط مقرراتی توسعه تامین مالی خرد اسلامی در پاکستان، کاملاً مساعد است به گونه‌ای که رهنمودهای تفصیلی برای این صنعت در دسترس است. بر اساس برنامه راهبردی، حمایت کافی از صنعت تامین مالی خرد اسلامی برای ظرفیت‌سازی، همکاری و هماهنگی میان ذی‌نفعان مختلف، تمرکز پژوهش و اجرای طرح‌های آزمایشی برای توسعه این بخش، انجام خواهد شد.

چ) سهم بازار

با توجه به متوسط نرخ رشد سالانه صنعت بانکداری اسلامی طی دهه گذشته و افزایش دامنه شمول مالی، دستیابی به سهم ۱۵ درصدی از کل صنعت بانکی و دو برابر کردن تعداد شعب در پنج سال آینده، در برنامه راهبردی هدف‌گذاری شده است. همچنین انتظار می‌رود طی برنامه راهبردی نسبت تسهیلات به سپرده‌های بانک‌های اسلامی حداقل همانند بانک‌های متعارف باشد.

ح) کانال‌های جایگزین ارائه خدمات

بانک مرکزی پاکستان متعهد به فراهم کردن محیط مناسب برای رشد فراگیر از طریق ایجاد چارچوب سیاستی برای موسسات بانکی جهت ارتقای شمول مالی است. کانال‌های جایگزین ارائه خدمات به‌تازگی بر بخش مالی در بازار داخلی و بین‌المللی تمرکز

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

یافته است. این کانال‌ها موجب کاهش هزینه‌ها و ارائه خدمات مالی به بخش‌هایی می‌شود که پیش از این، از دسترسی به بخش مالی محروم بوده‌اند. پاکستان جزو کشورهایی است که رهنمودهای جامعی برای بانکداری همراه و بانکداری مجازی دارد و بانک‌های اسلامی می‌توانند از این رهنمودها برای استفاده از سازوکارهای نوین برای دسترسی به بخش‌های محروم و دور از خدمات بهره‌مند شوند. از این رو در برنامه راهبردی نیز تاکید شده که صنعت با ورود در این زمینه‌ها، عمق و گستره تحت پوشش خود را افزایش دهد.

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

فصل دوم

برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در مالزی

۱- مقدمه

در طرح چشم‌انداز ۲۰۲۰، جامعه آینده مالزی جامعه‌ای است که مدیریت سیاسی آن به رغم وجود سه نژاد مالایو، چینی و هندی همگی در اتحاد بسر می‌برند و از جهت اعتقادات، مذهب و اخلاقیات، آزاد و در مرتبه والایی بوده و تحکیم و توسعه جامعه بر اساس دموکراسی مالزیایی که متکی بر اجماع و اجتماع است، موجب عزت و سربلندی کشور و الگویی برای کشورهای در حال توسعه خواهد بود. اما از جهت مدیریت اقتصادی جامعه آینده مالزی جامعه‌ای با اقتصادی پیشرفته و رقابتی و کمک‌کننده به تمدن علمی و فن‌آوری دنیاست و ویژگی دیگر آن (داخلی) اقتصادی عادلانه با توزیع عادلانه ثروت و تنظیم مشارکت مالایوها، چینی‌ها و هندی‌ها در اقتصاد کشور و تأمین رفاه مردم نه حول دولت و فرد که حول یک سیستم خانوادگی قوی و انعطاف‌پذیر است.

به عبارتی دیگر دولت برای ایجاد طبقه متوسط قومی و فعال کردن مالایوها در اقتصاد کشور و حذف شکاف طبقاتی با ایجاد اقتصادی رقابتی و متکی به بخش صنعتی و صنایع تولیدی وسیع و بعد کشاورزی نوین و خدمات کارا به بخش خصوصی، طی راهبرد "شرکت مالزی" با الگوبرداری از ژاپن، با کمک سیستم بانکی کشور به عنوان موتور رشد اقتصادی کشور به توسعه صادرات توجه جدی کرده و دولت همچنین با سیاست آزادسازی اقتصادی یا حذف و تسهیل مقررات به ایجاد زیرساختها و وضع قوانین و مقررات و خصوصی سازی شرکتهای دولتی و کاهش نقش و حجم دولت در اقتصاد کشور پرداخته است.

از این رو طرح جامع بخش مالی مالزی پس از چندین دهه تجربه رشد بالا و در زمان قرارگیری مالزی در آستانه یک مرحله جدیدی از توسعه یافتگی راه‌اندازی گردید. طرح راهبردی بخش مالی مالزی به دو برنامه ۱۰ ساله تقسیم می‌شود. برنامه اول طرح جامع (۲۰۰۱-۲۰۱۱) به معرفی ساختار مالی- که از الزامات حرکت اقتصاد به سمت توسعه یافتگی است- و شناسایی عناصر کلیدی و ضروری اصلاح و شکل‌گیری زیربنای آن جهت توسعه آتی اقتصاد کشور می‌پردازد و بخش‌های مختلفی از جمله بخش بانکداری، بیمه، بانکداری اسلامی و تکافل، روش‌های جایگزین تأمین مالی و نهادهای توسعه مالی را در بر می‌گیرد. برنامه راهبردی ۱۰ ساله دوم (۲۰۱۱-۲۰۲۰) یک برنامه استراتژیکی است که مسیر آتی نظام مالی مالزی را با تکیه بر بخش خصوصی و حرکت در مسیر نوآوری و بهره‌وری بیشتر و ایجاد فعالیت‌هایی با ارزش افزوده بالاتر به تصویر می‌کشد. مالزی پس از اجرای اولین برنامه جامع، نرخ رشد متوسط سالانه ۷٫۳ درصدی را در بخش مالی تجربه نموده و در این دوره، نظام بانکداری اسلامی مالزی از نظر تنوع، رقابت‌پذیری و انعطاف‌پذیری از رشد قابل توجهی برخوردار گردیده است. علاوه بر این، با ایجاد ظرفیت‌های نهادی، توسعه زیرساخت‌های مالی، اصلاحات مقرراتی و استفاده بالا از تکنولوژی در نظام بانکداری اسلامی، مالزی توانسته است طیف وسیعی از محصولات و خدمات مالی را به مشتریان ارایه نماید.

دومین سند (برنامه) راهبردی کشور (سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰) بر توسعه‌یافتگی و تبدیل کشور -به عنوان پیشرو در تأمین مالی اسلامی- به یک مرکز (قطب) مالی اسلامی بین‌المللی تأکید می‌نماید. در این برنامه، نظام مالی، تأمین مالی اسلامی و اهمیت ویژه به ثبات مالی نقش کلیدی در تحریک و برجسته نمودن مناطق جدید با رشد بالا و تسهیل در تحول اقتصادی مالزی به ارمغان خواهد داشت. برنامه راهبردی مذکور برای توسعه و رشد مالزی، برنامه‌ها و اقداماتی فراگیر و قابل تحمل را دربردارد. بطوریکه این برنامه به ظهور یک اکوسیستم مالی با افزایش رقابت‌پذیری و پویایی بخش مالی و نظام بانکداری اسلامی منجر خواهد گردید. این امر مستلزم پیاده‌سازی استراتژی‌هایی در جهت ارتقای دسترسی به خدمات مالی، تشویق به توسعه نهادهای مالی، تولیدات و بازارهای تسهیل‌کننده در راستای توسعه منابع جدید رشد داخلی و همچنین رشد شتابان منطقه‌ای مالزی و ارتباطات بین‌المللی می‌باشد. در این برنامه راهبردی، رشد بخش مالی با رشد حقیقی اقتصاد ارتباط تنگاتنگی دارد و علاوه بر این، توسعه توانایی صنعت و ثبات مالی به

عنوان یک عامل کلیدی در تحقق اهداف بخش مالی در اولویت برنامه فوق قرار دارد. پیشرفت‌های ایجاد شده در نظام مالی طی دهه‌های اخیر، زیرساخت‌های لازم برای رشد آتی و توسعه نظام مالی در ده سال آینده را فراهم نموده است.

۲- چشم‌انداز و اهداف طرح

- به وجود آوردن یک نظام بانکداری اسلامی پویا، انعطاف‌پذیر و رقابتی،
- افزایش توانایی پاسخ به تقاضای بالای مصرف‌کنندگان و بازار تجاری در حوزه بانکداری اسلامی و نظام مالی،
- ایجاد مالزی به عنوان یک قطب مالی اسلامی بین‌المللی
- افزایش دسترسی به تأمین مالی علی‌الخصوص برای بنگاه‌های خرد و ¹SME
- تطبیق و هماهنگی با پیشرفت‌های تکنولوژیکی
- توانایی مقابله با چالش‌های ناشی از جهانی‌سازی، آزادسازی و نوسانات چرخه‌های اقتصادی
- دستیابی به یک بخش مالی باثبات، کارا و موثر از طریق ایجاد بخش‌های مختلف مالی مورد نیاز برای شکل‌گیری زیربنایی مستحکم و باثبات

۳- زمان‌بندی اجرای طرح

طرح جامع بخش مالی مالزی طی یک دوره هشت تا ده ساله در سه فاز ذیل تعریف شده است:

فاز ۱ (۳ سال): در این فاز بیشترین تمرکز بر شناسایی اقدامات و روش‌هایی جهت گسترش ظرفیت و توانایی موسسات و نهادهای بانکی داخلی به منظور استحکام بخش مالی می‌باشد.

فاز ۲ (۴ سال): این فاز کاهش نقش دولت در بازار داخلی و تلاش به منظور افزایش رقابت‌پذیری میان نهادها و موسسات داخلی و فعالان خارجی را دنبال می‌نماید.

فاز ۳ (۳ سال): پس از گذشت هفت سال از اجرای طرح، در این مرحله بررسی و شناسایی روش‌هایی جهت پیوستن به بازار بین‌المللی (جهانی شدن بانک) و معرفی فعالان جدید داخلی و خارجی در بازار رقابتی نوظهور را در برنامه کار خود قرار خواهد گرفت.

۴- برنامه راهبردی بانک مرکزی مالزی

مالزی در سال‌های اخیر شاهد گام‌های معنی‌دار و قابل توجهی در توسعه بخش تأمین مالی اسلامی بوده است و سهم صنعت بانکداری اسلامی از ۶ درصد به ۲۲ درصد از کل صنعت بانکی کشور افزایش یافته است. با افزایش آزادسازی نظام مالی اسلامی، مالزی توانسته است به یک قطب بین‌المللی پیشرو در تأمین مالی اسلامی تبدیل گردد. به طور کلی، کشور مالزی با داشتن بزرگترین بازار صکوک جهانی و به عنوان یک مرکز برجسته سرمایه اسلامی، مدیریت وجوه اسلامی و بانکداری اسلامی و تکفل توانسته است بسیاری از گروه‌های مالی بین‌المللی کلیدی که به ارائه خدمات و تولیدات مالی اسلامی می‌پردازند را به سمت خود جذب نماید.

¹ Small and medium-sized enterprises

علاوه بر این، مالزی بر ارتقاء و توسعه محاورات جهانی به منظور تسهیل در همگرایی قوانین و استانداردهای شریعت بین‌المللی متمرکز شده و به طور فعال در شکل‌گیری نهادهای بین‌المللی از جمله هیأت خدمات مالی اسلامی (IFSB) و بنگاه مدیریت نقدینگی اسلامی بین‌المللی (IILM)^۱ به عنوان تلاشی در راستای ارتقای ثبات مالی نظام مالی اسلامی مشارکت نموده است. همچنین، مرکز مالی در لابوآن^۲ با تبدیل شدن به یک مرکز مالی و تجاری بین‌المللی به عنوان یکی از بخش‌های مهم نظام مالی مالزی به شمار می‌رود. بطوریکه طی دهه‌های اخیر، شاهد توسعه پیوسته این مرکز در تعداد فعالان، متنوع‌سازی محصولات مالی و ارزش معاملات می‌باشیم. در پایان سال ۲۰۱۰، مرکز بین‌المللی لابوآن با بیش از ۸۰۰۰ شرکت و ۴۰۰ نهاد مالی بین‌المللی از برترین بانک‌های بین‌المللی و شرکت‌های بیمه در بیش از ۱۰۰ کشور جهان شناخته شده است. این مرکز، در ایجاد طیف وسیعی از خدمات مالی و ارائه راهکارهای مالی در هر دو سطح تأمین مالی اسلامی و متعارف فعالیت نموده و با تصویب قانون خدمات و اوراق اسلامی لابوآن سال ۲۰۱۰ توانسته است در توسعه تأمین مالی اسلامی و بخش‌های کلیدی از جمله تکافل و مالی اسلامی نقش مهمی را ایفا نماید. در این راستا، بانک مرکزی مالزی (BNM)^۳، دو برنامه راهبردی را با چشم‌اندازی بلندمدت (ده ساله) جهت گسترش رقابت‌پذیری، کارایی و انعطاف‌پذیری بخش مالی با تأکید بر افزایش ظرفیت بخش مالی در حوزه بانکداری اسلامی و در راستای حمایت از رشد و تغییرات اقتصاد داخلی طراحی کرده است.

۴-۱- اقدامات اولین برنامه راهبردی مالزی (۲۰۰۱-۲۰۱۱)

بانک مرکزی مالزی، اولین برنامه راهبردی خود را حول پنج بخش ذیل اجرا نموده است.

۴-۱-۱- بخش بانکی

بخش بانکی به عنوان یکی از منابع مهم تأمین مالی اقتصاد داخلی و متنوع‌سازی بخش مالی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. پیشرفت و توسعه سیستم بانکی کشور، به خصوص نهادها و موسسات بانکی داخلی جهت تسریع و حمایت از رشد اقتصادی، ضروری به نظر می‌رسد.

اقدامات و سیاست‌های بانک مرکزی مالزی جهت دستیابی به اهداف مورد نظر در بخش بانکی تحت سه فاز ذیل تعریف می‌گردد. فاز اول: هدف اصلی تحول بخش بانکی، توسعه و قدرتمند نمودن نهادها و موسسات بانکی داخلی است که در این مرحله بر معیارها و مقیاس‌های افزایش توانایی و قابلیت نهادهای بانکی داخلی، ایجاد محیطی مناسب جهت شکوفایی نهادها و بهبود زیرساخت‌های مالی تمرکز خواهند یافت.

فاز دوم: ایجاد زمینه‌هایی برای گسترش تدریجی حوزه عملکرد فعالان خارجی در کشور علاوه بر افزایش ظرفیت و توانایی نهادهای بانکی داخلی جهت رقابت‌پذیری بیشتر.

فاز سوم: پرداختن به مسأله جهانی شدن و معرفی معیارهایی جهت ورود به رقابت جهانی و آزادسازی بخش بانکی.

^۱ International Islamic Liquidity Management Corporation

^۲ Labuan International Offshore Financial Centre

^۳ Bank Negara Malaysia

- مهم‌ترین اقدامات و راهکارهای اتخاذ شده از سوی بانک مرکزی مالزی برای تحول بخش بانکی کشور به شرح ذیل می‌باشد.
- توسعه استانداردها و معیارهای ارزیابی صنعت جهت بهبود عملکرد نهادها و موسسات بانکی داخلی از طریق؛ بهبود مدیریت ریسک، بررسی، تجزیه و تحلیل میزان مطلوبیت مشتریان و شفافیت در ارائه آمارهای مالی و عملیاتی بانک‌ها به مشتریان.
- بالابردن سطح آگاهی از طریق به کارگیری تجربیات سایر کشورها، آموزش نیروی انسانی متخصص در بخش‌های مختلف و استفاده از بانکداری و تجارت الکترونیک.
- مقررات‌زدایی و افزایش کارایی بخش مالی
- راه‌اندازی کمیته‌های مدیریتی جهت بهبود مسأله حاکمیت شرکتی
- ساده‌تر نمودن قوانین و مقررات در زمینه وام‌های مسکن و بانک‌های بازرگانی به منظور هموار کردن محدوده فعالیت‌ها
- تشویق به ادغام بانک‌های بازرگانی و شرکت‌های خرید و فروش بورس اوراق بهادار^۱ و وام‌دهندگان مسکن در جهت ایجاد یک بانک سرمایه‌گذاری بزرگ.
- به حداکثر رساندن صرفه‌جویی در مقیاس هزینه، درآمد و ارتباط مشتری از طریق منطقی نمودن عملکرد میان نهادهای مالی و غیرمالی
- حمایت بلندمدت از سهامداران جهت رشد صنعت بانکی
- صدور مجوزهای جدید به گروه‌های بانکی جهت انجام فعالیت‌های مجازی
- ایجاد نوآوری در ارائه محصولات میان نهادها و موسسات بانکی
- حذف محدودیت‌های قیمت‌گذاری جهت حمایت از مصرف‌کنندگان و افزایش رقابت‌پذیری
- فراهم کردن تسهیلات بیشتر جهت همکاری، تحقیق و توسعه با بخش مالی از طریق ادغام شرکت‌های موجود از قبیل بانک‌های تجاری، بازرگانی و شرکتهای تأمین مالی به شرکت مالی واحد.

۴-۱-۲- بخش بانکداری اسلامی و تکافل

- بانک مرکزی مالزی در اولین برنامه راهبردی، استراتژی‌های خاصی جهت توسعه آینده بانکداری اسلامی و تکافل در نظر گرفته است. به طوری که این استراتژی‌ها، مالزی را به یک مرکز (قطب) مالی اسلامی منطقه‌ای تبدیل خواهد کرد. طرح جامع بانکداری اسلامی و تکافل تحت ۳ فاز ذیل اجرا می‌شود:
- فاز ۱: تقویت زیرساخت‌های عملیاتی و نهادی، شناسایی بالقوه بانک‌هایی با برنامه‌های بانکداری اسلامی (داخلی) و شرکت‌های بیمه واجد شرایط
- فاز ۲: صدور مجوزهای جدید برای فعالان واجد شرایط، افزایش رقابت‌پذیری، بروزرسانی زیرساخت‌های بانکداری اسلامی و صنعت بیمه تکفل برای افزایش عملکرد و کارایی
- فاز ۳: آزادسازی تدریجی و ایجاد یک زیرساخت کارا و موثر و در نتیجه افزایش استانداردهای عملکرد

اقدامات اجرایی و پیشنهادات مربوط به بخش بانکداری اسلامی و تکافل در برنامه راهبردی بانک مرکزی مالزی به شرح زیر می‌باشد:

- افزایش ظرفیت رسمی و نهادی از طریق:

- معرفی یک برنامه ارزیابی مقایسه‌ای^۱ (الگوبرداری)

^۱ - Stockbroking Companies

- افزایش دانش (تکنولوژی) و تجربه
- راهاندازی گروه‌های مدیریتی نیرومند
- ایجاد انگیزه جهت ایجاد اوراق بهادارسازی بدهی‌های خصوصی اسلامی^۲

- توسعه زیربنای مالی از طریق:

- افزایش تعداد بانک‌های اسلامی جهت افزایش رقابت
- افزایش تعداد اپراتورهای (عملگرهای) بیمه تکافل
- افزایش عمق بازار مالی اسلامی

- توسعه چارچوب مقرراتی از طریق:

- قوی‌سازی چارچوب مقرراتی بانکداری اسلامی
- بهبود چارچوب مقرراتی بیمه تکافل
- ایجاد یک ساختار قانونی کارا و موثر
- ایجاد یک رژیم (نظام) مالیاتی مطلوب

۴-۱-۳- بخش بیمه

در سیاست‌های بانک مرکزی مالزی، تغییرات ناشی از اجرای برنامه راهبردی و طرح تحول می‌بایستی همگام با پیشرفت‌های جهانی و استانداردهای بین‌المللی باشد تا بطور قابل توجهی منجر به افزایش استانداردهای عملکرد صنعت بیمه مالزی گردد. پس از اجرای طرح تحول، صنعت بیمه به عنوان یک منبع موثر پس‌اندازهای بلندمدت، جهت حمایت از رشد اقتصادی و انعطاف‌پذیر در برابر ناپایداری‌های بازار و فشارهای رقابتی می‌باشد. از سوی دیگر تطبیق با بهترین واحدهای تجاری بین‌المللی و روش‌های مدیریتی، ایجاد نوآوری در طیف وسیعی از خدمات برای مصرف‌کنندگان در قیمت‌های رقابتی و ایجاد تسهیلات بیشتر برای آنها، ارائه بالاترین استانداردهای اخلاقی، حرفه‌ای و در نهایت بیشترین سودآوری و کارایی را ایجاد خواهد نمود. از این رو جهت دستیابی به یک صنعت بیمه مطلوب اقدامات و پیشنهادات بانک مرکزی، در ۳ فاز ذیل خلاصه می‌گردد.

در فاز ۱، شرکت بیمه‌کننده با انعطاف‌پذیری بیشتر در مدیریت و با هدف ایجاد توانایی‌ها و قابلیت‌های بیمه داخلی به توسعه مهارت‌ها و تکنولوژی می‌پردازد. به طوریکه تحت این فاز، مقررات‌زدایی و حذف محدودیت‌های جذب منابع خارجی از جمله اقدامات آن به شمار می‌رود.

در فاز ۲ به تقویت و توسعه انگیزه‌های لازم جهت بهبود عملکرد صنعت و در فاز ۳، به ایجاد نوآوری از طریق آزادسازی تدریجی می‌پردازد.

اقدامات و پیشنهادات در نظر گرفته شده از سوی بانک مرکزی مالزی در برنامه راهبردی جهت توسعه صنعت بیمه عبارتند از:

- اداره عملیات از طریق اینترنت برای کلیه فعالان بازار
- ایجاد تسهیلات بیشتر برای محصولات بیمه عمر در بلند مدت
- افزایش انگیزه جهت ایجاد و رشد بانک بیمه و حذف محدودیت‌ها جهت ایجاد شعبات بیمه‌ای
- معرفی مشاوران مالی مستقل

¹ -benchmarking programme

² - private debt securities

- اجازه فروش محصولات تکافل (بیمه اسلامی) به فعالان واجد شرایط
- مقررات زدایی در قیمت‌گذاری محصولات بیمه عمومی
- افزایش حداقل سرمایه پرداخت‌شده قانونی شرکت‌های بیمه
- بهبود عملکرد از طریق بالابردن سطح نظارت و ایجاد مقررات مناسب
- حذف محدودیت‌های سرمایه‌گذاری
- دادن مجوز به نهادها و موسسات مالی و غیر مالی جهت خریداری مستقیم شرکت‌های بیمه
- باز نمودن صنعت بیمه اتکایی برای رقابت خارجی

۴-۱-۴- نهادها و موسسات مالی توسعه‌ای

پس از اجرای طرح جامع بخش مالی کشور مالزی، انتظار بر این است که پیشرفت‌های نهادهای مالی توسعه‌ای، ادامه یابد. این نهادها نقش قابل توجهی در شناسایی استراتژی‌های توسعه جامعه از طریق ایجاد موسسات مالی خصوصی به منظور رفع احتیاجات اقتصاد در حال تغییر دارند. از این رو، سیاست‌های بانک مرکزی مالزی جهت بهبود کارایی موسسات و نهادهای مالی توسعه‌ای بر افزایش ظرفیت نهادهای مالی توسعه‌ای و بهبود چارچوب نظارتی متمرکز می‌گردد.

اقدامات مطرح شده در این زمینه عبارتند از:

- تعریف شفافیت از مراکز استراتژیک و نقش نهادهای مالی توسعه
- افزایش توانایی‌های نهادها و ساختار عملیاتی
- بهبود مقیاس‌های عملکرد
- معرفی یک چارچوب سیستماتیک و منظم به منظور منابع یابی و جوه
- حمایت از نهادهای مالی توسط دولت
- تقویت حاکمیت شرکتی
- تأسیس یک چارچوب قانونی در زمینه مقررات و نظارت نهادهای مالی توسعه و به دنبال آن ایجاد اداره نظارتی و مقرراتی جهت تقویت نظارت نهادهای مالی توسعه

۴-۱-۵- روش‌های جایگزین تأمین مالی

دستیابی به اقتصادی در حال رشد با خدمات و بهره‌وری بالا، نیازمند منابع مختلف تأمین مالی از طریق صنایع و عملیات جدید می‌باشد. به طوریکه موضوع ریسک در این زمینه نیز قابل توجه می‌باشد. صنعت سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر مالزی با وجود شروع به کار اولین شرکت سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر در سال ۱۹۸۴، همچنان در مراحل ابتدایی توسعه قرار گرفته است. از این رو جهت توسعه بیشتر، حرکت به سمت مراحل بعدی توسعه با تأکید بر دانش و تکنولوژی برتر قابل توجه می‌باشد. شناسایی اهمیت این صنعت به عنوان یکی از روش‌های جایگزین تأمین مالی موجب گردیده که در سال‌های اخیر دولت مالزی از طریق ایجاد محیطی مطلوب برای انجام فعالیت‌های این حوزه به حمایت از آن اقدام نماید.

معیارهای مختلف معرفی شده توسط دولت و بانک مرکزی مالزی جهت توسعه صنعت سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر عبارتند از؛ اختصاص وجوهی خاص برای این صنعت، بالابردن انگیزه‌های مالیاتی (معافیت مالیاتی)، نقش بخش خصوصی در توسعه این صنعت و مجموعه‌ای از راه‌حل‌های کلی از جمله تأسیس شرکت توسعه تکنولوژی مالزی، صندوق توسعه منابع انسانی و توسعه طرح جامع اقتصادی دانش محور می‌باشد.

اقدامات و سیاست‌های بانک مرکزی در برنامه راهبردی جهت توسعه صنعت سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر به شرح ذیل است:

- تأسیس یک مرکز بزرگ و صندوق خاص این صنعت با ارزشی به میزان ۵۰۰ میلیون رینگیت
- تأسیس وجوه (صندوق) سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر اسلامی
- افزایش منابع تأمین مالی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری در مالزی
- راه‌اندازی شبکه‌های تجاری و خدماتی بیشتر، پیشرفت تکنولوژی و توسعه ساختار و برنامه آموزشی برای گیرندگان وام
- اهمیت به بخش کشاورزی و تأسیس مرکز تحقیق و توسعه در این زمینه به عنوان یک منبع اطلاعاتی جامع و فراگیر
- راه‌اندازی سازوکار توزیع ریسک جهت معرفی انواع ریسک به نهادها و موسسات مالی و کاهش هزینه‌های استقراض از طریق حمایت‌های شرکت بیمه

۴-۱-۶- مرکز مالی فراساحلی بین‌المللی لابوآن

جزیره لابوآن یکی از مراکز بین‌المللی تجاری و اقتصادی و همچنین عمیق‌ترین لنگرگاه کشتی‌های تجاری در مالزی است. لابوآن در کنار کوآلالامپور و پوتراجایا، یکی از سه قلمرویی است که مستقیماً توسط دولت فدرال مالزی اداره می‌شود و به عبارتی پایتخت استراتژیک تجاری مالزی است. در واقع، در آینده این مکان نه تنها مرکزی به منظور رونق خدمات مالی فراساحلی، بلکه نقش جامع و موثری در بازار مالی داخلی خواهد داشت.

اقدامات و سیاست‌های بانک مرکزی مالزی در اولین برنامه راهبردی در سه فاز ذیل خلاصه می‌گردد:

- فاز ۱، پیشرفت و متنوع‌سازی بیشتر فعالان مالی و عملیات اجرایی در مرکز مالی بین‌المللی از طریق:

- توسعه یک مرکز مالی فراساحلی بین‌المللی فعال
- بررسی قوانین و مقررات موجود جهت اعطای تسهیلات بیشتر در مرکز تجاری
- تطبیق میان بازار و شوراها مشورتی جهت ایجاد یک نظام مالیاتی سودمند و محیط تجاری مطلوب
- کاهش هزینه‌های عملیاتی

- فاز ۲، توسعه پیشرفت بانکداری اسلامی و خدمات تکافل از طریق:

- تقویت تأمین مالی و بانکداری اسلامی و بیمه اسلامی (تکافل) از طریق توسعه بازار مالی اسلامی بین‌المللی، تأسیس یک بازار مالی مشورتی مطابق با قوانین شریعت، افزایش تعداد فعالان اسلامی در ^۱ IOFC و افزایش ظرفیت مرکز مالی بین‌المللی فراساحلی لابوآن جهت توسعه خدمات بیمه اسلامی (تکافل)

- فاز ۳، توسعه و قوی‌سازی بازار سرمایه، تجارت الکترونیک و فعالیت‌های فرعی (کمکی) از طریق:

^۱. International Offshore Financial Center

- گسترش بازار بورس مالی بین‌المللی لایوآن
- گسترش شبکه‌های ارتباطی (درگاه) تجارت الکترونیک^۱
- ماکزیمم کردن ظرفیت‌های مرکز مالی لایوآن از طریق توسعه معیارهای اقتصادی تکمیل‌کننده (مکمل)

۴-۲- اقدامات (راهبرد) دومین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی (۲۰۱۱-۲۰۲۰)

به دنبال تحولات ایجاد شده ناشی از اجرای اولین سند راهبردی، دومین سند (برنامه) راهبردی کشور (سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰) توسط بانک مرکزی مالزی با هدف توسعه‌یافتگی و تبدیل کشور - به عنوان پیشرو در تأمین مالی اسلامی - به یک مرکز (قطب) مالی اسلامی بین‌المللی تدوین گردید. ساختار این برنامه راهبردی به شرح زیر می‌باشد:

- چشم‌انداز بخش مالی مالزی
 - معرفی ویژگی‌های ضروری برای بخش مالی برای ایجاد تحول و اقتصادی با درآمد و ارزش افزوده بالا
 - قوی‌سازی چارچوب نظارتی و مقرراتی
 - ایجاد ثبات از طریق عملیات حاکمیت شرکتی قوی و مدیریت ریسک
 - ایجاد چارچوب مدیریت بحران وسیع و توانایی در مقابله با شوک‌های سیستماتیک
 - رقابتی‌شدن، پویایی، تنوع، یکپارچگی همگرایی
 - ترسیم ساختار بخش مالی مالزی در سال ۲۰۲۰
 - توسعه ارتباطات مالی منطقه‌ای و بین‌المللی
 - همگرایی‌های مالی منطقه‌ای و بین‌المللی
 - بین‌المللی کردن تأمین مالی اسلامی
 - تقویت ثبات نظام مالی
 - تقویت رژیم نظارتی و مقرراتی
 - افزایش استانداردهای مدیریت ریسک و حاکمیتی
 - ابزارهای توسعه نظام مالی
 - پرداخت‌های الکترونیک برای کارایی بیشتر اقتصادی
 - توسعه مهارت‌ها برای حمایت از بخش مالی پویا
- شکل‌گیری مالزی به عنوان یک قطب بین‌المللی تأمین مالی اسلامی با ارتباطات قوی، تنوع فعالان، ابزارها و تخصصی‌نمودن مناطق با مزیت‌های رقابتی مختلف را می‌توان به عنوان چشم‌انداز بخش مالی اسلامی مالزی در برنامه دوم راهبردی (تحول) برشمرد که همواره بر اهمیت ویژه نهادهای مالی موجود و ظهور طیف جدیدی از نهادهای مالی با تمرکز بر توسعه ارتباطات مالی منطقه‌ای و بین‌المللی بازتعریف می‌گردد. در این میان، توسعه ارتباطات مالی از دو طریق تقویت همگرایی‌های مالی منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین بین‌المللی کردن تأمین مالی اسلامی امکان‌پذیر می‌باشد.

^۱ e-commerce gateway

جهت دستیابی به این چشم‌انداز (اهداف) اقدامات و سیاست‌های بانک مرکزی مالزی در دومین برنامه راهبردی بانکداری اسلامی به شرح ذیل می‌باشد.

- ایجاد جریان‌های مالی مرزی موثر و کارا از طریق مجموعه جامعی از ابزارهای مالی نوآور اسلامی که توسط گروه متنوعی از فعالان ارایه می‌گردد.
- ایجاد فضای رقابتی در ارتباط با تقاضای تجارت بین‌الملل از طریق ترتیبات وجوه ارزی خارجی با هزینه موثر که توسط بازارهای مالی اسلامی نقدشونده و ارتباطات موجود مورد حمایت و افزایش خواهد یافت.
- بایستی مالزی به عنوان یک مرکز مرجع در زمینه تأمین مالی اسلامی شناخته و مکانی برای توسعه دانش و مدیریت استعداد‌های دانش تأمین مالی اسلامی در نظر گرفته شود.
- افزایش پروفایل‌های بین‌المللی مالزی به طور استراتژیک

راهبردهای ارایه شده در دومین برنامه راهبردی برای بین‌المللی کردن تأمین مالی اسلامی عبارت است از:

۴-۲-۱- بسط توسعه بانکداری اسلامی و تکافل

افزایش تنوع فعالان صنعت مالی اسلامی داخلی به منظور حمایت از طیف وسیعی از تولیدات و خدمات مالی و در نتیجه ایجاد بهترین منافع برای مالزی از طریق:

- صدور مجوزهای بانکداری اسلامی جدید برای نهادها و موسسات با تخصص‌های ویژه
- توسعه دامنه فعالیت‌های تجاری بانک‌های اسلامی بین‌المللی واجد شرایط

افزایش کارایی بازار به واسطه ایجاد تسهیلاتی در استفاده از اسناد استاندارد و موافقت‌نامه‌های میان فعالان بازار مالی

- افزایش انطباق‌پذیری با مستندات و شیوه‌های استاندارد
- توسعه و تولید مجموعه جدیدی از موافقت‌نامه‌های تسهیلاتی استاندارد برای ابزارهای بازار مالی

حفظ موقعیت مالزی در لایوآن به عنوان یک مرکز تکافل بین‌المللی

- تشویق فعالان بین‌المللی برای راه‌اندازی عملیات تکافل در مالزی و ایجاد انگیزه در کارگزاران بین‌المللی برای ایجاد بخش تکافل
- تشویق به سرمایه‌گذاری بیشتر کارگزاران تکافل برای توسعه تولیدات بیمه اسلامی از طریق گسترش انگیزه‌های مرکز مالی بین‌المللی اسلامی (MIFC)
- توسعه استفاده از تکافل به عنوان ابزار مدیریت ریسک در معاملات مالی اسلامی

۴-۲-۲- توسعه صندوق‌های اسلامی (بین‌المللی)

حمایت از رشد صندوق‌های اسلامی و صنعت مدیریت ثروت با همکاری مقامات مربوطه از طریق:

- حمایت از مدیران وجوه و صندوق‌های اسلامی بین‌المللی برای جذب مشارکت بیشتر و جابجایی استعداد به صنعت داخلی

- ایجاد محیطی سودمند با اقدامات و روش‌های احتیاطی مناسب برای فعالان بانکداری اسلامی ارائه‌دهنده خدمات مالی با ارزش افزوده بالا
- حمایت از تأسیس و توسعه کانال‌ها و ابزارهای مدیریت دارایی و ثروت
- افزایش یکپارچگی وسیع در اصول سرمایه‌گذاری، حوزه مسئولیت‌پذیری اجتماعی از طریق نهادهای مالی اسلامی
- تسهیل در ایجاد و توسعه فعالان خدمات فرعی حرفه‌ای در مالزی برای فراهم‌نمودن طیف وسیعی از خدمات

۴-۲-۳- توسعه بازار پول و سرمایه اسلامی و تقویت بازار صکوک

افزایش پویایی و توجه ویژه به توسعه بازارهای پول اسلامی، بورس و سرمایه از طریق:

- توسعه تولیدات جدید برای تسهیل معاملات ریپوی اسلامی و رفع مشکلات ابزارهای موجود
- توسعه طیفی از ابزارهای اسلامی هجینگ مورد پذیرش جهانی
- حمایت از توسعه شرکت‌های سرمایه‌گذاری مستغلات و صندوق‌های مبادله ارزی
- تشویق ناشران مالزی برای ارائه تولیدات سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه اسلامی (واحد ارزی)

ارتقای مشارکت فعال در انتشار و مبادله صکوک (اوراق اسلامی)

- تسهیل در انتشار منظم و قانونی صکوک توسط دولت و شرکت‌های وابسته به دولت
- انتشار اوراق مشارکت در سرمایه توسط دولت و شرکت‌های دولتی برای تلمین مالی پروژه‌ها
- افزایش تعهدات و اختیارات سرمایه‌گذاری اسلامی توسط دولت و شرکت‌های دولتی

۴-۲-۴- تقویت چارچوب قانونی

افزایش عمق و تحرک بازارهای مالی اسلامی با ایجاد یک محیط مالیاتی و مقرراتی (نظارتی) مناسب و سودمند

- شناسایی ابزارهای ارزی مناسب به عنوان دارایی‌های نقدشونده و وثیقه‌های مطلوب (تضمین‌شده) برای حمایت از نقدینگی
- ایجاد شرایط و فضای مناسب برای انتشار اوراق بهادار ارزی اسلامی

تقویت قوانین و مقررات بانکداری اسلامی در کشور مالزی

- ایجاد هیأت مشورتی شریعت جهت ارائه مشاوره به بانک مرکزی در امور مربوط به عملیات بانکداری اسلامی نهادها و بیمه‌های تکفل
- یکسان‌سازی و هماهنگی در برداشت‌ها و تفسیرهای شرعی بانک‌ها و موسسات تکفل و تأمین مالی
- انجام تجزیه و تحلیل و ارزیابی انطباق با شریعت محصولات و تولیدات جدید و یا طرح‌های ارائه شده توسط موسسات بانکی و موسسات تکفل
- تصویب قانون خدمات مالی اسلامی سال ۲۰۱۳ توسط بانک مرکزی مالزی

افزایش ارتباطات مالی میان حوزه‌های قضایی (اختیارات قانونی) مختلف

- توسعه همبستگی‌های استراتژیکی با دیگر حوزه‌های قانونی
- تشویق به مشارکت بیشتر نهادها و موسسات مالی اسلامی برای ارائه تسهیلات مالی تجاری
- تشویق نهادها و موسسات مالی اسلامی به افزایش ترتیبات بانکداری بین‌الملل
- حمایت و تشویق به حضور منطقه‌ای نهادهای مالی اسلامی قوی
- نفوذ در ساختار تجاری لابوآن و نهادهای مالی برای افزایش وجوه در چندین واحد ارزی

۴-۲-۵- توسعه روابط داخلی و خارجی

بهینه‌سازی پتانسیل‌های موجود در بازارهای مالی اسلامی

- حمایت از مرکز مدیریت نقدینگی بین‌المللی و بورس سوق‌سیلا به عنوان زیرساخت‌های کلیدی مدیریت نقدینگی
- افزایش ظرفیت صکوک در برابر شاخص‌های بین‌المللی موجود
- حمایت از توسعه شاخص‌های بازار به عنوان مرجع و برای پیشنهاد قیمت‌گذاری انواع دارایی‌های مالی اسلامی
- برقراری ارتباط با بازار بورس کالا در دیگر حوزه‌های قضایی و بررسی استفاده از انواع مختلف کالاها به عنوان دارایی‌های اساسی (زیرخط)
- توسعه مالزی به عنوان الگوی (نقشه راه) بین‌المللی برای شرکت‌های بورسی و تجارت دارایی‌های منطبق بر شریعت در همکاری با دیگر سازمان‌های نظارتی
- توسعه مالزی به عنوان مرکز مرجع برای معاملات مالی اسلامی
- ایجاد یک نهاد (عضو) قانونی مشخص به عنوان متخصص و مرجع نهایی مسائل شریعت
- تقویت دانشگاه تحقیقاتی بین‌المللی شریعت (ISRA) به منظور تبدیل به نخستین مرکز تحقیقاتی بین‌المللی در زمینه تأمین مالی اسلامی و شریعت
- توسعه و به‌کارگیری پارامترهای شریعت به عنوان مهم‌ترین مرجع در توسعه تولیدات و خدمات مالی اسلامی
- شناخت مسایل بین‌الملل برای همبستگی بیشتر انجمن مشاوران شریعت
- توسعه نظام قانونی مالزی برای شناسایی معاملات مالی اسلامی بین‌المللی
- تقویت چارچوب نظارتی و مقرراتی در زمینه تأمین مالی اسلامی

ارتقای همکاری‌های بیشتر جهانی و همبستگی در توسعه صنعت مالی اسلامی

- ایجاد جریان‌های اطلاعاتی در تأمین مالی اسلامی برای ساختن همگرایی‌های جهانی و منطقه‌ای گسترده
- تشویق به همکاری بخش دولتی-خصوصی و توسعه شبکه ارتباطی میان مالزی و دیگر مراکز مالی در جهان

۴-۲-۶- توسعه منابع انسانی و دانش مالی اسلامی

افزایش دانش مالی اسلامی از طریق برنامه گسترده توسعه استعداد

- توسعه استانداردها و اعتبارات برنامه‌های تأمین مالی اسلامی برای صنعت مالی اسلامی
- معرفی گسترده برنامه‌های آموزشی ساختاریافته و حمایت از آن در راستای تسهیل در درک مفاهیم تخصصی تأمین مالی اسلامی

- معرفی برنامه‌های آموزشی تخصصی برای آماده‌سازی دانش‌آموختگان شریعت برای مشاغل حوزه تأمین مالی اسلامی

۵- چالش‌های کلیدی

به دنبال رشد شتابان صنعت مالی جهانی در سال‌های اخیر، نظام مالی مالزی، علی‌الخصوص موسسات و نهادهای بانکی داخلی و شرکت‌های بیمه به منظور دستیابی به کارایی بیشتر، رقابت‌پذیری، نوآوری و پیشرفت‌های تکنولوژیکی با فشارهای زیادی روبرو می‌باشند. از سوی دیگر توسعه زیربنای مالی و ایجاد تسهیلات و حمایت از این توسعه امری اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌رود. از این رو مهم‌ترین چالش‌های کلیدی پیش‌روی این صنعت مالی عبارتند از:

- وجود پیشرفت‌های تکنولوژیکی روزافزون جهانی در خدمات مالی و مشکلات ناشی از وجود شکاف عمیق در عملکرد متناسب صنعت با این پیشرفت‌ها. از این رو نهادها و موسسات مالی جهت رقابت در این محیط جدید نیازمند به سرمایه‌گذاری در تکنولوژی‌های جدید می‌باشند.
- پایین بودن کارایی و بهره‌وری نهادها و موسسات داخلی.
- مشکلات ناشی از :

- جهانی و تخصصی شدن
- سرمایه‌گذاری بیشتر در تکنولوژی
- ناکافی بودن زیرساخت‌های مالی
- بالابودن هزینه‌های عملیاتی
- به کارگیری ساختارهای سازمانی و موسسات جدید و مدل‌های جبران و تصحیح تهاجمی^۱

¹. aggressive compensation models

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

فصل سوم

برنامه راهبردی بانکداری اسلامی در افغانستان

۱- مقدمه

توسعه بانکداری اسلامی در افغانستان می‌تواند موجب کاهش تعداد افرادی گردد که در حال حاضر بنا بر عقاید مذهبی، از نظام بانکی استفاده نمی‌کنند. بانکداری اسلامی می‌تواند با بهره‌گیری از وجوهی که در حال حاضر خارج از حیطه بانکداری قرار دارد، واسطه‌گری مالی را در سطح کشور بهبود بخشد زمینه دسترسی به اعتبار را برای افراد محروم از این خدمات فراهم سازد. همچنین می‌تواند موجب تعمیق نقدینگی در بازارهای مالی افغانستان شود. در بانکداری اسلامی بر اساس اصول شریعت اسلام عمل می‌شود و اصل محوری در آن مشارکت در سود و زیان و نیز نفی مواردی همانند ربا است. مضاربه، مشارکت، مرابحه و اجاره از جمله قراردادهای مورد استفاده در نظام بانکداری اسلامی هستند. اصول بانکداری اسلامی نوظهور نیستند، بلکه بیش از ۱۴۰۰ سال قبل در قرآن کریم و سنت معصومین (علیهم‌السلام) تعیین شده است.

از جمله ابزارهای قابل استفاده در بانکداری اسلامی، صکوک (اوراق بهادار اسلامی) است. به موازات توسعه اقتصاد و انتشار اوراق بهادار تجاری توسط بنگاه‌ها، استفاده از صکوک می‌تواند موجب شکل‌گیری یک بازار اسلامی عمیق‌تر و توسعه‌یافته‌تر شود. یکی از چالش‌های پیش روی بانک مرکزی افغانستان، نحوه توسعه صحیح و تدریجی بانکداری اسلامی به موازات بانکداری متعارف است.

نخستین برنامه راهبردی بانک مرکزی افغانستان برای دوره پنج ساله (۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲) به منظور تحقق ثبات قیمت‌ها و ایجاد نظام مالی مستحکم تدوین شد و در آن به بحث بانکداری اسلامی نیز پرداخته شد. در برنامه راهبردی بانک مرکزی افغانستان، پنج اصل راهبردی تدوین شده است که عبارتند از: بهبود اثربخشی سیاست پولی، تعمیق واسطه‌گری مالی، تسریع ارتقای ظرفیت‌ها، اثربخشی مدیریت اطلاعات و ارتقای حاکمیت شرکتی.

در این برنامه پس از تبیین چالش‌های موجود، به تدوین ارزش‌های محوری، چشم‌انداز، بیانیه ماموریت و اهداف کلی و اختصاصی و فعالیت‌های راهبردی بانک مرکزی افغانستان پرداخته شده و در آن مسیر و جهت حرکت این بانک در مقطع زمانی منتهی به سال ۱۳۹۲ تشریح شده است.

۲- چشم‌انداز و اهداف طرح

بانک مرکزی افغانستان به فرمان محمدظاهر شاه، در سال ۱۳۱۸ شمسی تاسیس شد. با وجود اینکه بانک مرکزی افغانستان توسط حکومت تاسیس شد، استقلال آن در حکم ماده ۱۲ قانون اساسی مصوب سال ۲۰۰۴، مسجل شد. طبق مفاد قانون بانک مرکزی افغانستان (۲۰۰۳) رسالت این بانک عبارت است از: ارتقا و حفظ ثبات ارزش پول ملی کشور، تنظیم سیستم مالی و تسهیل رشد اقتصادی از رهگذر اسجاد نظام بانکی و اعتباری سالم.

ماموریت بانک مرکزی افغانستان عبارت است از تأمین ثبات پولی و ایجاد یک سیستم مستحکم، مدرن و سالم مالی. چشم‌انداز بانک مرکزی افغانستان عبارت است از استفاده از بهترین شیوه‌ها و دستورالعمل‌های بین‌المللی در تحکیم ثبات قیمت‌ها و ایجاد نظام مالی سالم جهت فراهم کردن ثبات اقتصاد کلان و رشد فراگیر اقتصادی.

ارزش‌های محوری بانک مرکزی افغانستان عبارتند از:

- تعهد به تأمین منافع عمومی

- توجه به ذی‌نفعان
- رعایت اخلاق و درستکاری
- شفافیت
- رهبری نمونه
- کار گروهی
- مساوات و عدالت
- حفظ محرمانگی

۳- برنامه راهبردی بانک مرکزی افغانستان

برنامه راهبردی بانک مرکزی افغانستان برای دوره پنج ساله به منظور تحقق اهداف فوق در قالب پنج اصل راهبردی تدوین شده است که عبارتند از: بهبود اثربخشی سیاست پولی، تعمیق واسطه‌گری مالی، تسریع ارتقای ظرفیت‌ها، اثربخشی مدیریت اطلاعات و ارتقای حاکمیت شرکتی.

در این راستا فرایند مدیریت راهبردی در بانک مرکزی افغانستان شامل چهار عنصر ذیل است:

- برنامه‌ریزی راهبردی
- برنامه‌ریزی عملیاتی
- اجرا
- نظارت و ارزیابی

۳-۱- اقدامات اجرایی برنامه راهبردی افغانستان

۳-۱-۱- بهبود اثربخشی سیاست پولی

گسترش طیف ابزارهای سیاست پولی زمینه بهره‌گیری موثرتر از ابزار غیرمستقیم مانند عملیات بازار آزاد، ذخایر قانونی و تسهیلات اعتباری همراه با تحلیل‌های تجربی مشتق از مدل‌های اقتصادی آینده‌نگر فراهم می‌سازد. اهداف اختصاصی مرتبط با این اصل عبارتند از:

- ترتیب چارچوب سیاست آینده‌نگر
- ارتقای بازارهای ثانویه برای مبادله اوراق بهادار (عملیات بازار آزاد)
- بهبود کیفیت پژوهش‌ها و انتشار به موقع اطلاعات اقتصادی و مالی
- افزایش سودبخشی ذخایر ارزی

۳-۱-۲- تعمیق و گسترش واسطه‌گری مالی

تعمیق نظام مالی به معنی ایجاد تنوع و بهبود در محصولات، خدمات و بازارهای مالی و آرایه اطلاعات به شرکت‌های کوچک، متوسط و نیز گروه‌های کم‌درآمد است.

اهداف مرتبط با اصل راهبردی تعمیق و گسترش واسطه‌گری مالی عبارتند از:

- ایجاد سیستم‌های پرداخت موثر و کارا در کشور
- اصلاح زیربنای قانونی و مقرراتی بخش مالی
- تشویق طرح‌های پس‌انداز، عرضه اعتبار و موسسات مناسب برای اقشار مختلف مردم
- توسعه بازارهای پول و سرمایه

۳-۱-۳- تسریع ارتقای ظرفیت‌ها

ارتقای ظرفیت عبارت است از فرایند طرح‌ریزی مناسب‌ترین ساختار تشکیلاتی و فراهم‌آوری منابع کمی و کیفی به منظور تحقق اهداف و مأموریت به شکل موثر. مهم‌ترین اهداف مربوط به این اصل عبارتند از:

- برخورداری از ساختار سازمانی مناسب که زمینه تفویض اختیار، ایجاد کارایی، پاسخ‌گویی و ایجاد سیستمی برای بررسی‌ها و متوازن‌سازی
- برخورداری از کارکنان با دانش، مهارت و قابلیت برای اجرای امور محوله و توسعه امور کاری و برنامه‌جانشینی کارکنان.
- حفظ و نگهداشت کارکنان به منظور افزایش عواید بانک از رهگذر سرمایه‌گذاری در امور آموزشی، کاهش مصارف ناشی از تعویض کارکنان و پرتنگ ساختن هویت بانک به عنوان یک کارفرمای مطلوب.
- ارتقای سطح کار گروهی و فرهنگ تفویض اختیار.
- حصول اطمینان از اینکه کارکنان وظایف خود را مطابق شرح شغل انجام داده و قادر به پیشبرد برنامه‌های کاری باشند.
- فراهم نمودن محیط مناسب و ابزارهای بهتر برای عملکرد موثر.

۳-۱-۴- اثربخشی مدیریت اطلاعات

مدیریت موثر اطلاعات شامل دستیابی به اطلاعات مشخص، تنظیم آن به شکل مطلوب به آرایه به‌موقع آن به افراد ذی‌ربط برای اتخاذ تصمیم‌گیری یا سایر مقاصد مجاز. اهداف اصلی این اصل راهبردی عبارتند از:

- بهبود کیفیت و آرایه به موقع اطلاعات به بانک مرکزی افغانستان به منظور تصمیم‌گیری و آرایه مشورت به افراد ذی‌ربط
- ایجاد ذهنیت مثبت در کارمندان و مراجع ذی‌نفع بیرونی درباره فعالیت‌های بانک مرکزی افغانستان

۳-۱-۵- بهبود حاکمیت شرکتی

حاکمیت شرکتی به مجموعه روابط میان مدیریت ارشد بانک، شورای عالی، دولت (به عنوان ذی‌نفع اصلی) و سایر مراجع ذی‌نفع همانند کارمندان بانک اطلاق می‌شود. حاکمیت شرکتی ساختاری را فراهم می‌آورد که از طریق آن اهداف راهبردی بانک تثبیت شده و

نحوه تحقق اهداف و نظارت بر اجرا تعیین می‌گردد. حاکمیت شرکتی باید بتواند انگیزه مناسب را برای شورای عالی و مقامات بانک فراهم نماید تا در زمینه تحقق اهداف بانک و سایر مراجع ذی‌نفع اهتمام ورزند. علاوه بر این، حاکمیت شرکتی باید نظارت موثر از جمله نظام کنترل ریسک‌ها را تسهیل نموده تا بانک به استفاده موثر از منابع و امکانات ترغیب گردد.

مهم‌ترین اهداف این اصل راهبردی عبارتند از:

- تعیین اهداف راهبردی و نظارت بر عملکرد بانک
- ایجاد شرایط مناسب برای نظارت موثر شورای عالی بر فعالیت‌های بانک
- تطبیق سیستم‌های قوی کنترل داخلی شامل پیشبرد وظایف حسابرسی داخلی و بیرونی
- حصول اطمینان از اثربخشی و استقلال در کنترل خطرات
- اقتباس و تطبیق بهترین شیوه‌های بین‌المللی در زمینه حاکمیت شرکتی و رعایت پاسخ‌گویی، بی‌طرفی، مسئولیت‌پذیری و شفافیت به عنوان چهار اصل حاکمیت شرکتی.
- در نظر گرفتن منافع ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری
- پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی شرکتی.

۴- چالش‌های کلیدی

بانک مرکزی افغانستان در مسیر تدوین برنامه راهبردی با چالش‌های ناشی از عوامل داخلی و بین‌المللی روبرو است که برای رسیدگی و مقابله با آنها بایستی از آمادگی کامل برخوردار گردد. بدین منظور بانک مرکزی بایستی برای تحقق مأموریت خود بر اساس مفاد قانون اساسی و سایر قوانین، از کافی بودن منابع انسانی، فنی، مالی و اطلاعاتی اطمینان کافی حاصل نماید. در ادامه به معرفی برخی از مهم‌ترین چالش‌های موجود می‌پردازیم.

۱- اداره تورم پولی در شرایط جهانی شدن

با وجود موفقیت در مهار تورم پولی و رسیدن به نرخ تورم تک رقمی در جریان سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶، افغانستان در حال حاضر نرخ تورم بالایی را تجربه می‌کند. مهم‌ترین عوامل محرک تورم در سال ۱۳۸۶، افزایش قیمت مواد غذایی، سوخت و برق بوده است. در سال نخست حاکمیت دولت انتقالی افغانستان، باور بر این بود که فشارهای تورمی ناشی از رونق کشاورزی و تولید تریاک همراه با کمک‌های خارجی به کشور می‌باشد. جریان متغیر سرمایه خارجی با توجه به عمق اندک بازارهای مالی، از جمله چالش‌های دیگر در مسیر اجرای سیاست پولی است. به موازات رشد اقتصاد و تلاقی آن با تکان‌های داخلی و خارجی، موثر کردن سیاست پولی نیازمند طراحی ابزارهای جدید در راستای عملیات بازار آزاد، ذخایر قانونی و تزریق اعتبار توسط بانک مرکزی به نظام بانکی است.

۲- طراحی مدل‌های آینده‌نگر

ابزار غیرمستقیم سیاست پولی از قبیل عملیات بازار آزاد، ذخایر قانونی و تسهیلات اعطایی بانک مرکزی، زمانی اثربخشی بیشتری دارد که طبق مدل‌های آینده‌نگر اقتصادی اجرا شود. بدیهی است که تاثیر اقدامات سیاست پولی فوری قابل ملاحظه نیست و مستلزم گذشت زمان است. لذا بانک مرکزی افغانستان باید از مدل‌های آینده‌نگر مناسب برای اجرای سیاست پولی استفاده نماید. ابهام درباره وضعیت فعلی اقتصادی یکی از مشکلات همیشگی در برابر سیاست‌گذاران است. اطلاعات رسمی در بهترین حالت تنها یک تصویر

ناقص از ابعاد مختلف اقتصاد کشور را ترسیم می‌نماید و حتی امکان دارد این اطلاعات با تاخیر زمانی زیاد منتشر شود و غالباً مورد تجدید نظر قرار گیرد.

اتکا بر ابزار غیرمستقیم ایجاد می‌کند تا بانک مرکزی افغانستان، سطح عرضه و تقاضا برای پول و ذخایر بانکی را تخمین نموده و اثرات احتمالی آنها بر مجموعه‌های گسترده پولی و اعتباری را پیش‌بینی نماید. این امر نیازمند اطلاعات به‌هنگام و دقیق (شامل شاخص‌های هشدار زودهنگام) درباره توسعه بخش مالی و نیز ترانزنامه بانک‌ها بوده و باید بر اندازه‌گیری روابط مهم پولی (مدل اقتصادی) استوار باشد.

مدل‌های آینده‌نگر امکان ادغام قواعد سیاست پولی با مدل‌های اقتصاد کلان و نیز بررسی دقیق نتایج توقعات منطقی را در این مدل‌ها فراهم می‌نماید.

۳- محرومیت از خدمات مالی و کمبود دسترسی به اعتبار

ایجاد یک بازار مالی موثر فرایند پیچیده‌ای است که نیازمند موسسات مالی رقابتی، زیرساخت‌های بنیادی و چارچوب پیشرفته حقوقی و مالی است. با وجود تمام پیشرفت‌های صورت گرفته، تعداد قابل توجهی از مردم، کارآفرینان، شرکت‌های کوچک و سایر اقشار جامعه از خدمات بخش مالی در افغانستان بی‌بهره مانده‌اند. در سطح اقتصاد خرد، عدم دسترسی به اعتبار باعث می‌شود که تنها گزینه شرکت‌ها و خانوارها برای تأمین مالی، توسل به منابع داخلی باشد.

در افغانستان نظام مالی غیربانکی مانند بازار سهام و خرید و فروش اوراق بهادار تاکنون شکل نگرفته است، تأمین مالی بانکی تنها شکل معتبر تأمین مالی بیرونی محسوب می‌شود و امکان تأمین مالی از طریق بازار سرمایه وجود ندارد. در افغانستان بانک‌های تجاری، معمولاً تسهیلات بلندمدت پرداخت نمی‌کنند و بیشتر تسهیلات آنها به صورت یک ساله یا کمتر با حداکثر سه سال حق نگهداشت پرداخت می‌شود. در حال حاضر تنها تعداد اندکی موسسات مالی غیربانکی (شامل موسسات تأمین مالی خرد، اتحادیه اعتباری و شرکت لیزینگ) در افغانستان فعال می‌باشند و تنها قادر به پاسخگویی بخش اندکی از نیازهای اعتباری هستند. همچنین موسسات اعتبارسنجی یا ارزیابی اعتباری در افغانستان وجود ندارد، گرچه تلاش‌های جهت ایجاد این نهادها در جریان است.

به دلیل کمبود دسترسی به اعتبار بانکی، شرکت‌ها به صندوق‌های خانوادگی و سود انباشته به عنوان منبع اصلی تأمین مالی خود وابستگی زیادی دارند. این امر موجب کمبود منابع مالی قابل دسترس برای رشد اقتصادی می‌شود. همچنین سود انباشته شرکت‌ها در افغانستان به اندازه‌ای نیست که برای تأمین مالی داخلی آنها تکافو نماید. در این شرایط، رشد پروژه‌های جدید و توسعه اقتصاد محدود شده و حتی ممکن است پروژه‌های با ارزش فعلی خالص مثبت رد شود.

۴- انطباق با مقررات کمیته بال

یکی از چالش‌های پیش روی بانک مرکزی افغانستان، همگام ساختن فعالیت‌های قانونی همگام با استانداردهای بین‌المللی همچون مقررات کمیته بال است که در آنها بر تقویت سرمایه بانک‌ها و مدیریت ریسک‌ها به نحو مطلوب‌تر تأکید شده است. بدین منظور بانک مرکزی افغانستان باید با همکاری بانک‌های تجاری چالش‌های مقرراتی را در سطح راهبردی و اجرایی برطرف سازد.

جمع بندی

برای حرکت به سمت بانکداری اسلامی به صورت واقعی، باید چارچوب نظری مشخصی وجود داشته باشد تا بتوان مسیر کلی حرکت را تعیین و از انحرافات احتمالی جلوگیری کرد. در غیر این صورت، یکپارچگی و انسجام طرح‌ها و اقدامات حفظ نخواهد شد و ممکن است فعالیت‌هایی که انجام می‌شود نه تنها ما را به هدف نزدیک نسازد، بلکه از مسیر اصلی منحرف سازد و مقصد دیگری را محقق سازد. لذا با توجه به اهمیت موضوع، این گزارش به بررسی تجارب سایر کشورها در تدوین سند راهبردی بانکداری اسلامی از جمله کشورهای مالزی، پاکستان و افغانستان می‌پردازد و تلاش شده است چارچوب کلی، چشم‌انداز، استراتژی‌ها، اقدامات اجرایی برنامه راهبردی و ارزش‌های محوری بانکداری اسلامی مورد شناسایی قرار گیرد.

بررسی تجارب سایر کشورها در تدوین سند راهبردی بانکداری اسلامی نشان می‌دهد که در حال حاضر، موسسات مالی اسلامی در راستای رشد این صنعت و گسترش و محصولات خود به مشتریان، بیشترین تمرکز را بر بین‌المللی کردن تأمین مالی اسلامی، فعالیت‌های بانکداری خرد و خدمات شرکتی به بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs)، تقویت چارچوب مقرراتی، متنوع‌سازی ابزارهای مالی و توسعه منابع انسانی قرار داده‌اند و به نظر می‌رسد این رشد همچنان ادامه داشته باشد و بانکداری اسلامی با سرعت بیشتری نسبت به بانکداری متعارف، به رشد خود ادامه دهد.

به طور کلی، یکی از عوامل کلیدی توسعه بخش مالی و نظام بانکداری اسلامی، نقش و موقعیت تأمین مالی اسلامی است که سهم قابل توجهی در ثبات مالی جهانی و حمایت از رشد اقتصاد جهانی دارد. در واقع، از طریق بین‌المللی کردن تأمین مالی اسلامی می‌توان انتظار افزایش استحکام و قدرت مالی اسلامی را به عنوان یکی از اجزای رقابتی و مناسب برای رشد نظام مالی بین‌المللی در دهه اخیر در نظر گرفت. بررسی‌ها نشان می‌دهد پس از اجرای اقدامات اجرایی سندهای راهبردی در کشورهای مختلف، صنعت بانکداری تقویت و یک نظام بانکداری اسلامی منسجم با افزایش تعداد موسسات بانکی داخلی و بین‌المللی ایجاد گردد. علاوه بر این با تقویت چارچوب نظارتی، مقرراتی و تنظیمی و همچنین تدوین یک چارچوب راهبردی در یک بازه زمانی مشخص انتظار بر توسعه چشم‌گیر تأمین مالی اسلامی و تبدیل کشورها به عنوان یک قطب مالی اسلامی بین‌المللی فراهم می‌گردد. با توجه به اهمیت نقش نهادها و موسسات مالی داخلی، پیشنهادات و توصیه‌های زیر جهت ثبات سیستم مالی و حمایت از اقتصاد مطرح می‌گردد.

- توسعه و گسترش نهادها و موسسات داخلی از طریق،
 - ایجاد زیرساخت‌های لازم جهت بهبود توانایی و قابلیت‌های نهادهای داخلی
 - افزایش انگیزه نهادها و موسسات جهت پیشبرد عملکرد و بالابردن سطح کارایی
- دستیابی به ثبات نظام مالی از طریق ایجاد زیرساخت‌های کارا و موثر، انعطاف‌پذیری بیشتر نهادهای مالی و اعمال قوانین احتیاطی قوی و نظارت گسترده
- پرداختن به اهداف اقتصادی - اجتماعی کشور جهت به حداقل رساندن هزینه‌های عملیاتی و سربار نهادها و موسسات مالی
- توسعه زیرساخت‌های حمایت از بازار مصرف کننده

منابع و مآخذ

1. Bank Negara Malaysia (2007). *The Financial Sector Masterplan (FSMP): Building a Secure Future*.
2. Bank Negara Malaysia (2011). *Financial Sector Blueprint 2011–2020*.
3. Laws of Malaysia, *Islamic Financial Services Act 2013*. Available at www.bnm.gov.my/documents/act/en_ifsa.pdf.
4. Central Bank of Afghanistan (2009). *Strategic Plan 2009-2014 Fostering Price Stability and Building a Robust Financial System*, Available at <http://www.pcr.gov.af/pdf/strategicplanofDAB2009-2014.pdf>.
5. State Bank of Pakistan (2005). *Strategic Plan 2005-2010*.
6. State Bank of Pakistan (2006). *Strategic Plan for Islamic Banking Industry of Pakistan*, Islamic Banking Department. Available at <http://ibp.org.pk/pdfs/files/SBP-Strategic%20plan%20for%20Islamic%20Banking%20sector.pdf>.
7. State Bank of Pakistan (2014). *Strategic Plan Islamic Banking Industry of Pakistan 2014-2018*, Islamic Banking Department, <http://www.sbp.org.pk/departments/pdf/StrategicPlanPDF/Strategy%20Paper-Final.pdf>.

فهرست گزارش‌های پژوهشی

نویسنده / نویسندگان	کد گزارش	عنوان
۱۳۹۵		
سعید بیات	MBRI- RR -95017	شواهدی از رفتار قیمت‌گذاری در نرخ‌های تورم پایین و بالا
زهرا خوشنود ، مرضیه اسفندیاری	MBRI- PP -95016	الگوی رفتاری سپر سرمایه قانونی بانکها
محمد حسین رضایی	MBRI- RR -95015	بروزرسانی جعبه ابزار پیش‌بینی تورم
اعظم احمدیان، هادی حیدری	MBRI- PP -95014	طراحی سیستم هشدار سریع در شبکه بانکی کشور
وهاب قلیچ	MBRI- PP -95013	تبیین ظرفیت ابزارهای مالی اسلامی در تامین مالی طرح‌های غیرانتفاعی
محمودلی پور پاشاه و محمد ارباب افزلی	MBRI- PP -95012	آثار بی‌ثباتی بازار ارز بر بازدهی شبکه بانکی ایران
لیلا محرابی	MBRI-TR-95011	رتبه‌بندی مؤسسات مالی اسلامی برتر جهان در سال ۲۰۱۵
رسول خوانساری	MBRI-PN-95010	فرصت‌ها و چالش‌های کارت اعتباری بین‌المللی در نظام بانکی ایران
علی بهادر	MBRI-PP-95009	ارکان اصلاحات نهادی لازم برای نهادینه‌سازی ثبات بخش مالی
زهرا خوشنود	MBRI-PP-95008	واکاوی ابعاد حقوقی سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بانکی ایران
کارگروه مطالعاتی IFRS در صنعت بانکداری	MBRI-RR-95007	صورت‌های مالی لازم‌الاجرای بانک‌های ایران: تقابل قانون با استاندارد یا همزیستی مسالمت آمیز؟
کارگروه مطالعاتی IFRS در صنعت بانکداری	MBRI-RR-95006	چارچوب گزارشگری مالی بانک‌های ایران
مهرداد سپه‌وند	MBRI-RR-95005	جایگاه مؤسسات اعتباری و واسطه‌گری مالی غیربانکی در نظام مالی
فرشته ملاکریمی، وهاب قلیچ	MBRI-RR-95004	موانع حذف ربا از نظام بانکی ایران و ارائه راهکارهای اصلاحی
اکبر کمیجانی، حمید زمان‌زاده، علی بهادر	MBRI-PP-95003	سازوکار مدیریت نرخ‌های سود در چارچوب سیاست پولی
احمد بدری	MBRI-PP-95002	صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری: ارتقای پاسخگویی در مدل کسب و کار بانکداری بدون ربا، همگرا با IFRS
علی بهادر	MBRI-PN-95001	لزوم اصلاحات ساختاری پایدارکننده‌ی نرخ تورم تک‌رقمی در شبکه‌ی بانکی
۱۳۹۴		
حسین میثمی	MBRI-PN-94025	آسیب‌شناسی اوراق مشارکت بانک مرکزی از دیدگاه فقهی-اقتصادی
مریم همتی	MBRI-PN-94024	مدیریت بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی: پیش‌شرط تحقق نرخ تورم تک‌رقمی
علی بهادر	MBRI-PN-94023	کاستی‌های بازارهای مالی ایران و ثبات قیمتی
محمد ارباب‌افزلی، مهشید شاهچرا، ماندانا طاهری	MBRI-PN-94022	کلان‌نگاری بانکداری سایه‌ای در ایران
زهرا خوشنود	MBRI-RR-94021	مسیر آتی نظام مالی: بانک محور یا بازار محور
حسین باستانزاد، محمودلی پور پاشا، هادی حیدری	MBRI-PN-94020	آثار مؤلفه‌های بخش حقیقی و رشد قیمت‌داری‌ها در مطالبات غیرجاری بانک‌ها
سجاد ابراهیمی	MBRI-RP-94019	شاخص‌سازی قیمت‌های تجارت خارجی ایران
رسول خوانساری و امیر حسین اعتصامی	MBRI-PN-94018	طراحی اوراق بهادار اسلامی تورم پیوند در نظام مالی ایران
مجید عینیان	MBRI-PN-94017	شمول مالی در ایران: مقایسه‌ای بر اساس معیارهای پایه‌ای گروه ۲۰
	MBRI-SR-94016	نقد و بررسی پیش‌نویس طرح قانون عملیات بانکی بدون ربا
زهرا خوشنود ، مرضیه اسفندیاری	MBRI-PN-94015	تحلیل سازوکار تعدیل نسبت کفایت سرمایه در دوره‌های رکود و رونق
وهاب قلیچ	MBRI-PP-94014	نقش اوراق بهادار اسلامی در تامین کسری بودجه دولتی
مهرداد سپه‌وند، حمید قنبری، امین جعفری، لیلا محرابی	MBRI-RR-94013	حکمرانی شرکتی در نظام‌های بانکی منتخب و نقش بانک‌های مرکزی
حسین میثمی ، حسین توکلیان	MBRI-PN-94012	طراحی ابزارهای اسلامی جهت ارائه تسهیلات قاعده‌مند توسط بانک مرکزی
احمد بدری	MBRI-PP-94011	صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری: ارتقای پاسخگویی در مدل کسب و کار بانکداری بدون ربا، همگرا با IFRS
ژاله زارعی	MBRI-PN-94010	قواعد مالی و هدف‌گذاری تورمی
حسین میثمی	MBRI-RR-94009	عملیات بازار باز در بانکداری مرکزی نوین و تحلیل آن از منظر فقهی
وهاب قلیچ و رسول خوانساری	MBRI-PN-94008	عوامل موثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی
پیر پائولو بنینو، سالواتور نیستیکو	MBRI-WP-94007	ناخشنای عملیات بازار باز
ابوالفضل خاوری نژاد	MBRI-RR-94006	برآورد ارزش خدمات خانگی کشور با تأکید بر خدمات زنان خانه‌دار

عنوان	کد گزارش	نویسنده / نویسندگان
افق زمانی گذار به تورم تک رقمی پایدار در سایه سیاست پولی و ارزی	MBRI-PN-94005	حمید زمان زاده
برگزیدگان حوزه‌های مختلف بانکداری مرکزی در سال ۲۰۱۴	MBRI-TR-94004	ژاله زارعی و ایلناز ابراهیمی
نظام‌های ارزی: دسته بندی، شناسایی و آثار اقتصادی	MBRI-RP-94003	علی بهادر
قدرت قانونی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	MBRI-WP-94002	زهرا خوشنود، پی یر ای. بولتز
معرفی یک شاخص شرایط پولی جدید برای اقتصاد ایران	MBRI-WP-94001	مریم همتی، رضا بوستانی
۱۳۹۳		
عوامل موثر بر بهره‌مندی از وام و شکل‌گیری تقاضا برای وام در خانوارهای شهری	MBRI-RR-93042	فرهاد نیلی و مرضیه اسفندیاری
ساختار هزینه‌های بنگاه‌ها و تقاضا برای منابع مالی	MBRI-PN-93041	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
رتبه‌بندی موسسات مالی اسلامی بر تر جهان در سال ۲۰۱۴	MBRI-TR-93040	لیلا محرابی
تحلیل پویایی‌های تورم و رشد اقتصادی در ایران	MBRI-PN-93039	سیدعلی مدنی زاده، هومن کرمی، سعید بیات
بررسی آمار و اطلاعات حوزه تأمین مالی	MBRI-PN-93038	مجید عینیان، امینه محمودزاده
ارزیابی ساختار ترانزنامه و واسطه‌گری مالی شبکه بانکی کشور	MBRI-PN-93037	مهشید شاهچرا و ماندانا طاهری
چارچوبی برای اصلاح سیاستگذاری پولی در ایران	MBRI-PP-93036	سید احمد رضا جلالی نائینی و محمد امین نادریان
قواعد مالی و پیاده‌سازی آن در ایران	MBRI-PP-93035	ژاله زارعی
گزارش ادواری «چشم‌انداز کوتاه‌مدت اقتصاد کلان ایران» دی ماه ۱۳۹۳	MBRI-PR-93034	حمید زمان زاده
گزارش ماهانه پیش بینی تورم، دی ماه ۱۳۹۳	MBRI-PR-93033	سیدعلی مدنی زاده، سعید بیات، هومن کرمی
رهنگاشت بانکداری مرکزی ایران در افق میان‌مدت	MBRI-PP-93032	حمید زمان زاده، مریم همتی و حسین توکلیان
تجربه شیلی، ترکیه و برزیل در بازنگری چارچوب سیاست پولی	MBRI-PN-93031	ایلناز ابراهیمی
تنگنای اعتباری از شواهد خرد تا پیامدهای کلان	MBRI-PP-93030	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
صکوک بیع دین به عنوان ابزار سیاست پولی	MBRI-PN-93029	حسین میثمی
رکود تورمی و راهکارهای خروج	MBRI-PP-93028	محمد حسین رحمتی و سیدعلی مدنی زاده
رکود تورمی در ایران: نظم‌های آماری و عوامل آن	MBRI-PP-93027	محمد حسین رحمتی، سیدعلی مدنی زاده، فاطمه نجفی
مدیریت نرخ ارز تحت نظام ارزی خزنده در کریدور	MBRI-PP-93026	حمید زمان زاده، علی بهادر، حسین باستانزاد، حسین توکلیان
مطالبات غیر جاری یا دارایی‌های مسموم بانک‌ها	MBRI-PP-93025	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
گزارش ادواری «چشم‌انداز کوتاه‌مدت اقتصاد کلان ایران» (آبان ماه ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93024	حمید زمان زاده
گزارش فصلی متغیرهای اقتصاد کلان (تابستان ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93023	دکتر سیدعلی مدنی زاده، دکتر رامین مجاب، سجاد ابراهیمی، سعید بیات، مجید عینیان، هومن کرمی
گزارش ماهانه پیش بینی تورم (آبان ماه ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93022	دکتر سیدعلی مدنی زاده، سعید بیات، هومن کرمی
گزارش فصلی تولید صنعتی ایران (تابستان ۱۳۹۳)	MBRI-PR-93021	سجاد ابراهیمی
شکست بازار اعتبارات	MBRI-PP-93020	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
سیستم حسابهای ادغام شده محیط زیستی و اقتصادی ایران (حساب اقماری محیط زیست ایران) (SEAIRAN)	MBRI-RR-93019	ابوالفضل خاوری نژاد
بررسی اثرات دور اول و دوم تحولات اقتصاد کلان بر ترانزنامه بانک‌ها	MBRI-PN-93018	هادی حیدری
گواهی سپرده مدت‌دار سرمایه‌گذاری خاص: کاستی‌ها و راه‌حل‌ها	MBRI-PN-93017	رسول خوانساری، ماندانا طاهری، حمید زمان زاده
پیش‌بینی تورم ایران با استفاده از منحنی فیلیپس	MBRI-WP-93016	سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی
چرخه‌های تجاری و اعتباری	MBRI-PP-93015	فرهاد نیلی و امینه محمودزاده
ارتباط پول و قیمت: با تمرکز بر اجزای شاخص قیمت مصرف‌کننده	MBRI-PP-93014	رامین مجاب
ارزیابی پویایی صنعت بانکداری ایران با تأکید بر رقابت‌پذیری	MBRI-PN-93013	اعظم احمدیان
هدف‌گذاری تورم؛ لزوم اعمال و پیش‌شرط‌های اساسی	MBRI-PN-93012	ایلناز ابراهیمی
ضرورت بازسازی چارچوب ارتباطی بانک مرکزی	MBRI-PP-93011	مریم همتی
کنترل اثرات ناپایداری و شکست ساختاری تورم با مدل‌های غیر خطی و زمان متغیر	MBRI-WP-93010	سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی

پژوهشکده پولی و بانکی
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

نویسنده / نویسندگان	کد گزارش	عنوان
وهاب قلیچ و فرشته ملاکریمی	MBRI-PN-93009	راهکاری در جهت تقویت رعایت اصول شریعت در قراردادهای بانکی
زهره خوشنود و مرضیه اسفندیاری	MBRI-PN-93008	ارزبایی سرمایه بانکها بر اساس استانداردهای بین‌المللی
سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی	MBRI-WP-93007	پیش‌بینی تورم ایران با استفاده از عوامل مشترک اجزای شاخص قیمت کالاها و خدمات
مجید عینیان	MBRI-PN-93006	وضعیت صنایع در دوره های رونق و رکود
لیلا محرابی	MBRI-PN-93005	ارزبایی وضعیت مطالبات غیرجاری در نظام بانکی ایران و مقایسه آن با سایر کشورها
لیلا محرابی	MBRI-PN-93004	معرفی روش‌های تامین مالی اسلامی در کشورهای مختلف
زهره خوشنود	MBRI-PP-93003	سپر سرمایه مخالف چرخه سندی از جمله اسناد توافق‌نامه سرمایه بال سه
رسول خوانساری	MBRI-PP-93002	آسیب‌شناسی بازار بین‌بانکی ربالی در ایران با تأکید بر ابعاد فقهی
سامان قادری	MBRI-RR-93001	اثر پسماند جانشینی پول در ایران
۱۳۹۲		
مریم همتهی	MBRI-9228	ضرورت بازسازی چارچوب ارتباطی بانک مرکزی
مریم همتهی	MBRI-9227	استقلال بانک مرکزی؛ گام نخست در پیشبرد اهداف سیاست‌گذاری پولی
حامد عادل نیک	MBRI-9226	تأثیر نوسانات متغیرهای کلان اقتصادی بر مطالبات غیرجاری بخش بانکی؛ رهیافت اقتصادسنجی
احمدعلی رضایی	MBRI-9225	اثرات پویای حجم کل بدهی‌ها بر بخش واقعی اقتصاد ایران (۱۳۶۰-۱۳۹۰) و ارزبایی آن به عنوان سازوکار هشداردهنده وقوع بحران مالی
اعظم احمدیان	MBRI-9224	ارزبایی عملکرد بانک‌ها در سید دارایی، بدهی، سود و زیان در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۲
اعظم احمدیان	MBRI-9223	تحلیل سهم از بازار بانک‌ها (۱۳۹۰-۱۳۹۱)
اعظم احمدیان	MBRI-9222	ارزبایی شاخص‌های سلامت بانکی، در بانک‌های ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۱)
لیلا محرابی	MBRI-9221	تجربه بانک‌های توسعه‌ای در بحران اقتصادی جهان و تحولات پس‌انداز و سرمایه‌گذاری در اقتصاد جهانی
وهاب قلیچ، لیلا محرابی	MBRI-9220	وضعیت آماری موسسات مالی اسلامی برتر در جهان (با تأکید بر نقش بانک‌های ایرانی)
حجت تقی‌لو	MBRI-9219	پایداری تورم و عوامل موثر بر آن در اقتصاد ایران
دکتر محمداسماعیل توسلی و وهاب قلیچ	MBRI-9217	مالیات تورمی در ترازوی عدالت
رسول خوانساری، رضا یارمحمدی	MBRI-9216	مدیریت ثروت اسلامی
فرشته ملاکریمی	MBRI-9215	بررسی دیدگاه‌های فقهی پیرامون مسأله جبران کاهش ارزش پول
ماندانا طاهری، فرهاد نیلی	MBRI-9214	تحلیل عاملی نسبت‌های مالی بنگاه‌های صنعتی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران
رسول خوانساری، حسین میثمی، لیلا محرابی	MBRI-9213	صکوک کوتاه‌مدت و کاربردهای آن در بانکداری و مالی اسلامی
سید مهدی برکچیان، سعید بیات، هومن کرمی	MBRI-9212	جعبه ابزار پیش‌بینی تورم در اقتصاد ایران
حسین میثمی	MBRI-9211	محاسبه سود قطعی سپرده‌گذاران در بانکداری بدون ربا
اعظم احمدیان	MBRI-9210	ارزبایی عملکرد صنعت بانکداری در ایران (مقایسه سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰)
حمید قنبری	MBRI-9209	نگاهی به چارچوب قانونی، نهادی و نظارتی ورشکستگی بانک
اعظم احمدیان	MBRI-9208	تحلیل شاخص‌های عملکرد شبکه بانکی در تأمین مالی تولید
مصعب عبدالهی آرائی	MBRI-9207	بسترهای تشکیل منطقه بهینه پولی بین کشورهای سازمان همکاری اقتصادی (اگو)
حسین میثمی	MBRI-9206	حاکمیت شرکتی، نظارت و مقررات احتیاطی در موسسات مالی اسلامی: گزارش پنجمین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی
وهاب قلیچ	MBRI-9205	استانداردهای حسابداری و حسابرسی در موسسات مالی اسلامی: گزارش چهارمین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی
لیلا محرابی	MBRI-9204	مدیریت دارایی و بدهی در بانک‌های اسلامی: گزارش سومین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی
رسول خوانساری	MBRI-9203	مدیریت ریسک در بانک‌های اسلامی: گزارش دومین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی
فرشته ملاکریمی	MBRI-9202	اصول و مقررات شرعی در معاملات و تأمین مالی: گزارش اولین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی
حسین میثمی	MBRI-9201	تورم و جبران کاهش ارزش پول از دیدگاه اسلامی: گزارش هفتمین جلسه نقد پژوهش‌های بانکداری و مالی اسلامی
۱۳۹۱		
حسین میثمی	MBRI-9111	پولی کردن کسری بودجه از منظر اقتصاد اسلامی: گزارش ششمین جلسه نقد پژوهش‌های بانکداری و مالی

عنوان	کد گزارش	نویسنده / نویسندگان
اسلامی		
مجموعه روایات ربا(بخش اول)	MBRI-9110	فرشته ملاکریمی
بررسی فقهی و حقوقی و ثایق بانکی	MBRI-9109	فرشته ملاکریمی
عوامل مؤثر بر استفاده خانوارهای شهری از انواع خدمات مالی	MBRI-9108	فرهاد نیلی و مرضیه اسفندیاری
ضرورت معرفی رهنمود جدیدی در مدیریت ریسک نقدینگی با توجه به تحولات سیستم مالی در ایران	MBRI-9107	زهرا خوشنود
ساختار بانکداری اسلامی در کشورهای اسلامی: نمونه موردی کشور مالزی	MBRI-9106	لیلا محرابی
مفهوم‌شناسی ربا و بهره	MBRI-9105	حسین میثمی
تورق چیست؟	MBRI-9104	وهاب قلیچ
چشم‌انداز اقتصاد اسلامی بر بحران مالی جهانی	MBRI-9103	لیلا محرابی
وضعیت بانکداری اسلامی در کشورهای منطقه MENA	MBRI-9102	لیلا محرابی
بحران یورو؛ ریشه‌های پیدایش و سناریوهای آینده	MBRI-9101	ایلناز ابراهیمی
۱۳۹۰		
عملیات بازار باز در چارچوب بانکداری بدون ربا (تابستان ۱۳۹۰)	MBRI-9008	حسین قضاوی، حسین بازمحمدی
کتاب‌شناسی اقتصاد ریاضی(پاییز ۱۳۹۰)	MBRI-9007	فرهاد نیلی
برآورد قدرت بازاری در شبکه بانک‌های دولتی ایران(بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9006	سید صفدر حسینی
جنبه‌های اساسی تغییر واحد پول ملی؛ تجربه ونزوئلا(تابستان ۱۳۹۰)	MBRI-9005	ابوالفضل اکرمی، بیمان قربانی
اصول اساسی اثربخشی نظام‌های بیمه سپرده(تابستان ۱۳۹۰)	MBRI-9004	حسین معصومی، محمد روشن‌دل
ساز و کارهای تأمین مالی شرکت‌های کوچک و متوسط(بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9003	زهرا سلطانی، زهرا خوشنود، طاهره اکبری آلاشتی
بانکداری اخلاقی در جهان(بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9002	وهاب قلیچ
مالیات تورمی دلار(بهار ۱۳۹۰)	MBRI-9001	حسین قضاوی
۱۳۸۹		
بورس اوراق بهادار در ایران و برخی کشورهای منتخب	MBRI-8911	علی حسن‌زاده، اعظم احمدیان
قانون بانک مرکزی فدراسیون روسیه	MBRI-8910	امیر حسین امین آزاد، حسین معصومی
سیاست‌های پولی و قیمت نفت	MBRI-8909	مهدی منجمی
مدیریت نقدینگی وجوه نقد صندوق شعب با استفاده از مدل انتشار	MBRI-8908	هادی حیدری، زهرا زواریان، ایمان نوربخش
مصوبه تشکیل مراکز خدمات سرمایه‌گذاری استانی	MBRI-8907	لیلا محرابی
بررسی برنامه پنجم توسعه کشور	MBRI-8906	مهشید شاهچرا
آیین‌نامه اجرایی حمایت از صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی	MBRI-8905	طاهره اکبری آلاشتی
اثر خارجی بحران های مالی آمریکا و انگلستان بر دیگر نقاط جهان	MBRI-8904	ترانگ بوی، تامیم بایومی، مترجم: سوفی بیگلری
نقش یوان در موفقیت تجاری چین	MBRI-8903	پرستو شجری
ادوار تجاری و آزمون علیت گرنجر	MBRI-8902	مجید صامتی، سعید دانی کریم زاده، لیلا نیلفروشان
امکان‌سنجی فقهی-اقتصادی استفاده از نهاد وقف در تأمین مالی خرد اسلامی	MBRI-8901	حسین میثمی، محسن عبدالهی، مهدی قائمی اصل

پژوهشکده پولی و بانکی

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تهران: میدان آرژانتین، ابتدای بزرگراه آفریقا، پلاک ۱۰
کدپستی: ۱۵۱۴۹۴۷۱۱۱ صندوق پستی: ۷۹۴۹-۱۵۸۷۵

www.mbri.ac.ir